

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא
 פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים
 וילדיהם דרור הלל ואשר יש'
 עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי
 וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה
 רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים
 לרפואת חיים שמואל בן סימה
 לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף מ"ז

גר שהיו לו בנים בהיותו גוי

ועתה נולד לו בן ראשון בגירות

לדעת רבי יוחנן – גר שהיו לו בנים בהיותו גוי, אין לו בכור לנחלה, כי בן ראשון שנולד לו בגירות, אינו ראשית אונו, ואינו בכור לנחלה, אלא זה שהוא ראשית אונו, שנאמר, "כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה". [וכל זה כדעת חכמים, האומרים, שלעניין פטר רחם, מי שילדה בגיות, וחזרה וילדה בגירות, וולדה האחרון פטור מפדיון, כי אינו פטר רחם. אבל לדעת רבי יוסי הגלילי, האומר, שהוא טעון פדיון, כי נאמר "פטר רחם בישראל", ללמד, שהראשון שפוטר את הרחם אחר שנעשית ישראל הוא טעון פדיון, [כפי שנתבאר בדף מ"ו], יש ללמוד, שהוא הדין לעניין נחלה, הראשון שנולד לאב בישראל, הוא קרוי "ראשית אונו", ונוטל פי שנים].

ולדעת ריש לקיש – [לדברי הכל], גר שהיו לו בנים בהיותו גוי, יש לו בכור לנחלה, [ואין הטעם משום שבניו הגויים אינם בני נחלה, ואם כן בנו הראשון הנולד לו עתה, הוא הראשון שירש אותו, אלא הטעם הוא], כי גר שנתגייר נחשב כקטן שנולד מחדש, ואם כן, נחשב הוא כמי שלא היו לו ילדים מעולם, ובן ראשון שנולד לו בגירות, נחשב כראשית אונו, ולכן הוא בכור לנחלה.

גר שהיו לו בנים בהיותו גוי

האם קיים פריה ורביה

לדעת רבי יוחנן – גר שהיו לו בנים בהיותו גוי, קיים בכך מצוות פריה ורביה, [ואין הטעם משום שבניו הגויים מתייחסים אחריו, אלא אף על פי שאין מתייחסים אחריו, מכל מקום קיים מצוות פריה ורביה], כי מטרת המצווה הזו היא, שיהא העולם מיושב, לקיים מה שנאמר, "לא תהו בראה לשת זרה", ומאחר שהיו לו ילדים, יישב את העולם, וקיים מצוות פריה ורביה.

ולדעת ריש לקיש – גר שהיו לו בנים בהיותו גוי, לא קיים בכך מצוות פריה ורביה, כי גר שנתגייר נחשב כקטן שנולד מחדש, ואם כן, נחשב הוא כמי שלא היו לו ילדים מעולם, ומאחר שנחשב כמי שלא היו לו ילדים מעולם, לא קיים מצוות פריה ורביה.

לוי פוטרת מפדיון

בפרק ראשון כבר נתבאר, שכהנים ולוויים אינם טעונים פדיון, [שכן אם הם עצמם פדו את בכורי ישראל במדבר, כל שכן שהם עצמם אינם טעונים פדיון], ולכן בן בכור של כהן או לוי אפילו אמו ישראלית הרי זה פטור מפדיון כי הוא עצמו כהן או לוי כאביו.

ולדעת רב אדא בר אהבה, כשם שהבכור פטור מפדיון, כשהוא עצמו כהן ולוי, כך הבכור פטור מפדיון, כשאמו לווייה, אף כשהוא עצמו אינו כהן או לוי.

לדעת רב פפא – אין הבכור פטור מפדיון מחמת אמו הלוייה, אלא כשאביו גוי, שאז אינו מתייחס אחר אביו אלא אחר אמו, ומאחר שהיא לווייה, הרי זה פטור מפדיון, [ודין זה, הוא בין לדעת האומרים שגוי הבא על בת ישראל הוולד כשר, ואינו מתייחס כלל אחר אביו הגוי, ובין לדעת האומרים שהוולד פסול, כי הוא מתייחס גם אחר אביו הגוי, כי מכל מקום, גם לדעה זו, עיקר יחוסו אחר אמו, אלא שמחמת אביו יש בו פסול].

אבל כשאביו של הבכור ישראל, הבן מתייחס אחר אביו, ולא אחר אמו הלוייה, שנאמר, "למשפחתם לבית אבתם", ללמד, שהבן מתייחס אחר משפחת אביו, ומאחר שהאב אינו כהן או לוי, הבן מתייחס אחריו, וטעון פדיון כישאל.

אולם לדעת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא – בכל אופן הבן נפטר מפדיון מחמת אמו הלוייה, ואפילו כשאביו ישראל, והוא מתייחס אחר אביו, כי מכל מקום חיוב פדיון תלוי ברחם, שנאמר, "פטר רחם", ומאחר שהוא פטר של רחם לוייה, הרי זה פטור מפדיון.

כהנת הפוטרת מפדיון

לעיל נתבאר, שיש שני אופנים שבהם הבכור נפטר מפדיון מחמת אמו הלוייה, [אף שהוא עצמו לא כהן ולא לוי]. והם. (א) כשהוא בן ישראל ולוייה, [ובאופן הזה הבן פטור מפדיון רק כדעת מר בריה דרב יוסף]. (ב) כשהוא בן גוי ולוייה, [ובאופן הזה הבן פטור מפדיון לדברי הכל].

ולהלן יתבאר בעזה"י האם גם כשאמו כהנת הוא נפטר מפדיון מחמתה או לא.

א. כשהבכור הוא בן ישראל וכהנת, מאחר שאמו

לא נפסלה בבעילתה לישראל, ובקדושתה עומדת, כשם שלויה פוטרת את בנה מפדיון, כך **הכהנת פוטרת את בנה מפדיון**, [כדעת מר בריה דרב יוסף].

ב. אבל כשהבכור הוא בן גוי וכהנת, מאחר שאמו **הכהנת** נפסלה מן הכהונה בבעילתה לגוי, [שמעתה נאסרת בתרומה], ואינה עומדת בקדושתה, ונעשית זרה, שוב אינה פוטרת את **בנה מפדיון**. [ונמצא, שלדעת רב פפא, אין שום אופן שבו הכהנת פוטרת את בנה מפדיון].

האם / האב	כהנת	לויה	ישראלית
כהן	פטור מחמת אביו ואמו	פטור מחמת אביו ואמו	פטור מחמת אביו
לוי	פטור מחמת אביו ואמו	פטור מחמת אביו ואמו	פטור מחמת אביו
ישראל	לדעת מר בריה דרב יוסף פטור מחמת אמו ולדעת רב פפא חייב מחמת אביו	לדעת מר בריה דרב יוסף פטור מחמת אמו ולדעת רב פפא חייב מחמת אביו	חייב
גוי	חייב ואינו נפטר מחמת אמו כי נפסלה ונעשית זרה	פטור מחמת אמו שמתייחס אחריה והיא לוויה	חייב

פדיון חלל בן כהן

החלל, אף על פי שהוא בן כהן, דינו כזר ולא ככהן, ולכן הוא טעון פדיון, [כלומר יש חוב על האב לתת לכהנים חמישה סלעים], אלא מאחר שאביו כהן, אינו צריך לתת את דמי הפדיון לכהנים אחרים, ורשאי לעכבו לעצמו.

ולפיכך, כל שמת האב הכהן לאחר שכבר חל חיוב פדיון הבן, כלומר לאחר שלושים יום מלידתו של הבן, נחשב האב כמי שכבר זכה בממון הפדיון, ומעתה, כשמת, הוא מוריש את הממון הזה לבנו, ואין הבן חייב לתת את דמי הפדיון לכהנים.

אולם כשמת האב קודם שחל חיוב פדיון הבן, כלומר קודם שלושים יום מלידתו של הבן, מאחר שעוד לא חל חיוב הפדיון, האב אינו נחשב כמי שכבר זכה בו, ובזה נחלקו חכמים, האם הבן חייב לפדות את עצמו, לתת דמי פדיונו לכהנים, או שאינו מחויב לתת לכהנים דמי פדיונו.

לדעת רב חסדא ורבי שמעון יאסיניא אמר רבי שמעון בן לקיש – מאחר שהאב עוד לא זכה בדמי הפדיון, הבן לא ירש אותם מהאב, ומאחר שאינם שייכים לבן, הבן חייב לתת אותם לכהנים.

ולדעת רבה בר רב הונא – אף על פי שהאב עדיין לא זכה בדמי הפדיון, כי עדיין לא חל חיובו, הבן אינו חייב לפדות את עצמו, כי אומר לכהן הבא לתבוע ממנו דמי הפדיון, באתי מכח אדם שלא יכולת לתבוע ממנו, ומאחר שאני יורשו, ירשתי ממנו זכות זאת. ומכל מקום כל זה בחלל בן כהן אבל מי שנתגיירה אמו בהיותה מעוברת ונולד אחר גירות שהוא פטר רחם ישראל וחייב בפדיון אינו נפטר מטעם זה שהכהנים לא היו יכולים להוציא דמי פדיונו מאביו [שאינו רוצה לקיים מצוות פדיון] כי רק מי שמתייחס אחר אביו יכול לומר באתי מכח אבי שלא הייתם יכולים לתבוע ממנו ואני יורש כוחו אבל הגר אינו מתייחס אחר אביו ואם כן אינו יורש כח אביו.

חלק מהדינים המבוארים בגמרא בדף זה נכתבו בדף מ"ו.

נפלים שאינם נחשבים כפטר רחם

בתחילת הפרק נתבאר, שהנפל נחשב כפטר רחם, ולכן הבא אחריו פטור מפדיון, [ואינו בכור אלא לנחלה], אכן, כל זה בנפלים שהחלה יצירתם, ונוצרו בצורת אדם, אבל כל הנפלים המנויים להלן, אינם נחשבים כלל כפטר רחם, והבא אחריהם הוא פטר רחם, והוא בכור לנחלה ולכהן.

ואלו הם שאינם נחשבים כפטר רחם לפטור את הבא אחריהם מפדיון:

- (א) המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גוונים.
- (ב) המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים. [אינם נחשבים כוולד, שלא נאמרה בהם יצירה כמו באדם].
- (ג) המפלת בתוך ארבעים יום ראשוניים. [אין זה וולד, אלא מים בעלמא, שיצירת הוולד היא ארבעים יום].

יוצא דופן

לדעת חכמים – יוצא דופן אינו בכור לא לנחלה

ולא לכהן. שנאמר בעניין בכורה לנחלה "וְיָלְדוּ לוֹ", ללמד שאין הפרשה מדברת אלא בבכור שנולד דרך לידה, ולא כשהוא יוצא דופן. ונאמר בעניין הפדיון "פֶּטֶר רַחֵם", ללמד, שאין חייב בפדיון אלא זה שיצא דרך פתח הרחם, ולא יוצא דופן.

ולדעת רבי שמעון – יוצא דופן הוא בכור לנחלה, שנאמר בעניין טומאת לידה, "וְאִם יָקָבָה תֵּלֵד וְטִמְאָה שְׂבָעִים פְּנֵדְתָה וְשָׁשִׁים יוֹם וְשָׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טְהָרָה" **לרבות** כל אופן שנולדת, ואפילו יצאה דרך הדופן, והוא הדין לעניין לידות אחרות האמורות בתורה, שכוללות כל אופן של לידה, ואף יוצא דופן.

הנולד כדרכו אחר יוצא דופן

לדעת תנא קמא – כשם שיוצא דופן אינו בכור לא לנחלה ולא לכהן, כך הנולד אחריו כדרכו, אינו בכור לא לנחלה ולא לכהן. שנאמר בעניין בכורה לנחלה, "רְאֵשִׁית אָנוּ", וזה שכבר בא מישהו לפניו, אינו ראשית אונו. ומאחר שאינו בכור לנחלה, אף על פי שהוא פטר רחם, אינו בכור לפדיון, שלדעת חכמים, פטר רחם אינו בכור לפדיון אלא אם כן הוא הבן הראשון, אבל כשאינו הבן הראשון, אינו טעון פדיון [=בכור לדבר אחד אינו בכור].

ולדעת רבי שמעון – הנולד כדרכו אחר יוצא דופן, מאחר שהוא פטר רחם, הוא טעון פדיון, ואף על פי שאינו בכור לנחלה, ואינו הבן הראשון, אין בכך כלום, כי לדעת רבי שמעון, בכור לדבר אחד גם נחשב בכור.

דף מ"ח

אשה שלא ביכרה וילדה שני זכרים

לדעת משנתנו, לעולם לא יצאו שני זכרים כאחד, ולכן, מי שילדה אשתו שני זכרים בלידה ראשונה, ודאי הוא שאחד מהם בלבד הוא בכור, ואחד הוא פשוט, ולכן אף אם נתערבו, ואין ידוע מי הבכור ומי הפשוט, כשיעברו שלושים יום, האב חייב לתת חמישה סלעים לכהן, כי יש לו בן אחד שהוא בכור בוודאי, וטעון פדיון.

אולם אם מת אחד מהבנים קודם שעברו שלושים יום, ונמצא שביום שהאב ראוי להתחייב בפדיון הבן, אין לו בן שהוא בכור בוודאי, כי יתכן שהבכור הוא זה שמת, האב פטור מלתת לכהן חמישה סלעים, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

אשה שלא ביכרה וילדה זכר ונקבה

מי שילדה אשתו זכר ונקבה בלידה ראשונה, ואין ידוע מי נולד תחילה, הבן הוא ספק בכור ספק פשוט, כי אם הוא נולד תחילה, הוא בכור, ואם הבת נולדה תחילה, הבן הוא פשוט, ולכן האב פטור מלתת לכהן חמישה סלעים, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

דין הנכסים שחלקו היורשים

לדעת האומרים יש ברירה, כשהאחים חולקים את נכסי אביהם, מתברר הדבר, שמתחילה כל אחד ירש את מה שבא לבסוף לחלקו, וזהו חלק ירושתו, ולכן, כל מה שבא לידו, נחשב כדבר הבא לידו בירושה. [וכן אמר רב במסכת בבא קמא ובבא בתרא האחים שחלקו כיוורשים דמו].

ולדעת האומרים אין ברירה, אין לומר שכשהאחים חולקים את נכסי אביהם, מתברר הדבר, שמתחילה כל אחד ירש את מה שבא לבסוף לחלקו, וזהו חלק ירושתו, ויתכן, שהחלק שהוא היה ראוי לירש, נמצא ביד אחיו, אלא שאף על פי כן, מאחר שכך חלקו, הרי זה כמו שמכרו זה לזה את חלקם, ולכן כל מה שבא ליד כל אחד מהם, נחשב כדבר הבא לידם בקנין. [וכן אמר שמואל במסכת בבא קמא ובבא בתרא האחים שחלקו כלקוחות דמו].

ורב אסי נסתפק בדבר, האם יש ברירה או לא, ומחמת הספק אמר, שהאחים שחלקו, מחצה יורשים ומחצה לקוחות.

בכור ופשוט שנתערבו ומת

האב קודם שפדה את הבכור

לעיל נתבאר שכשנולדו לאחד שני בנים שאחד הוא בכור ואחד הוא פשוט אף על פי שנתערבו ואינו יודע מי הבכור ומי הפשוט חייב לתת לכהן דמי הפדיון כי יודע שאחד מבניו הוא בכור הטעון פדיון.

ולהלן יתבאר בעזה"י מה הדין כשמת האב קודם שהספיק לפדות את הבכור.

א. מת האב בתוך שלושים יום.

מאחר שמת האב בתוך שלושים יום, מעולם לא נתחייב לפדות את בנו הבכור, ולא נשתעבדו נכסיו לכך, ואין חיוב הפדיון אלא על הבן הבכור עצמו. ונחלקו חכמים, האם יש אופן, שהכהן יוכל לגבות את דמי הפדיון.

< לדברי רבי ירמיה.

דעת רבי מאיר – אם הבנים הללו כבר חלקו את

הנכסים, לא יוכל הכהן לגבות מהם את דמי הפדיון, כי כל אחד מהם שהכהן יתבע אותו, יוכל לדחות את הכהן, ולומר לו, לא אני הבכור אלא אחי, ומאחר שהמוציא מחבירו עליו, הראיה לא יוכל הכהן לקבל את דמי הפדיון מאף אחד מהם. **אולם אם הבנים הללו עדיין לא חלקו את הנכסים**, [או שחלקו וחזרו ונשתתפו], מאחר שיש להם נכסים משותפים, **הכהן יוכל לגבות את דמי הפדיון מאותם נכסים משותפים**, כי לדעת רבי מאיר, מאחר שאחד מהשותפים, שהוא הבכור האמיתי, חייב לו את דמי הפדיון, חלקו של הבכור בנכס, משתעבד לחוב הפדיון, ולכן הכהן גובה את דמי הפדיון מהנכס המשותף, שבוודאי יש לבכור חלק בו, [ועתה ידונו שני האחים ביניהם, ממי מהם נגבה דמי הפדיון].

ודעת רבי יהודה – אף כשהבנים כבר חלקו את הנכסים, הכהן יוכל לגבות דמי הפדיון מהנכסים שירשו, כי לדעת רבי יהודה, כשהאחים חולקים את הנכסים, הם נחשבים כמוכרים זה לזה, ונמצא שכל אחד נחשב כקונה מאחיו את מה שבא לידו, ומאחר שאחד מהאחים הוא בכור באמת, נשתעבדו נכסיו לתשלום דמי הפדיון, ואם כן, כשהכהן בא לגבות את דמי הפדיון מאחד האחים, הכהן אומר לו, אם אתה הבכור באמת, ממך אני צריך לגבות, ועליך לתת לי דמי הפדיון, ואף אם אחיך הוא הבכור באמת, יש לי לגבות ממה שחלקת בנכסים, כי מה שחלקת בנכסים נחשב כנכס שקנית מאחיד, ומאחר שאחיד הוא הבכור, נכסיו נשתעבדו לי לדמי הפדיון, וכשמכר לך את חלקך בירושה, שעבודי קדם, ונמצא שמכר לך נכסים משועבדים, ואם כן ממה נפשך יש לי לגבות מנכסים שבידך.

< **ולדברי רבא.**

הכל מודים, שבכל אופן, בין אם כבר חלקו את הנכסים, ובין אם עוד לא חלקו אותם, אין הכהן יכול לגבות מהם את דמי הפדיון. כי כלל בידינו, שגביית חוב מהנכסים היא כגביה מערב, שהנכסים של האדם הם ערבים על חובו. וכלל בידינו, שאין גובים חוב מהערב, אלא כשתבעו את החייב תחילה, ונתחייב בדין, ולא רצה לשלם. ואם כן, בנידון זה, שהכהן אינו יכול לגבות את דמי הפדיון מהבנים עצמם, כי כל אחד יכול לדחותו, ולומר לו, שהוא אינו הבכור, אלא אחיו, מעתה הכהן אינו יכול לגבות את החוב גם מהנכסים.

ב. מת האב לאחר שלושים יום.

מאחר שמת האב אחר שכבר נתחייב לפדות את בנו הבכור, נשתעבדו נכסיו לכך, ולפיכך, אם הניח נכסים מרובים כדי תשלום דמי הפדיון, הכל מודים שהכהן גובה את דמי הפדיון מהנכסים הללו, אפילו כבר חלקום הבנים, כי הנכסים הללו נשתעבדו לחוב הפדיון.

< **ולדברי רבא, כשלא הניח האב אלא חמש סלעים, וחילקום הבנים ביניהם, נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, האם הכהן יכול לגבות את חוב הפדיון מנכסי האב, ונאמרו בגמרא שלושה ביאורים בטעם מחלוקתם.**

[**ביאור א**] נחלקו אם ניתן לגבות פחות מחמש סלעים.

מתחילה אמרו, שלדברי הכל. (א) אחים שחלקו את נכסי אביהם, מחצה יורשים ומחצה לקוחות, [כדעת רב אסי]. (ב) מלוה הכתובה בתורה, כפדיון הבן, אינה כמלוה בשטר, אלא כמלוה על פה. (ג) מלוה על פה של האב נגבית מהיורשים, אבל אינה נגבית מן הלקוחות [כדעת רב פפא].

ואם כן, מאחר שהאב הניח רק חמישה סלעים, כל זמן שלא חלקום הבנים, הם נחשבים כיורשים בכל הממון הזה, ומאחר שמלוה על פה כפדיון נגבית מהיורשים, הכהן יכול לגבות את כל הממון.

אבל כשחלקו את הממון, מאחר שכל אחד נחשב במה שנטל, מחצה יורש ומחצה לקוח, ומלוה על פה כפדיון אינה נגבית אלא מיורש ולא מלקוח, אין הכהן יכול לגבות אלא מחצה מכל אחד, שזה מחצה מחמש הסלעים שהוריש האב. ולדעת רבי מאיר, אין פדיון אלא חמש סלעים, אבל פחות מחמש סלעים אין הכהן גובה כלל, [=חמש ולא חצי חמש], ולכן לא יגבה כלל. ולדעת רבי יהודה, הכהן נוטל כפי מה שיכול לגבות, [=חמש ואפילו חצי חמש], ולכן, אף שאין בידו לגבות אלא שני סלעים ומחצה, שהם נידונים כירושה, הוא גובה אותם.

– **אולם דחו ביאור זה, כי יש להוכיח מברייתא שאף לדעת רבי יהודה, אין פדיון אלא חמש סלעים, אבל פחות מחמש סלעים אין הכהן גובה כלל, [=חמש ולא חצי חמש], ולכן ביאורו את המחלוקת בשני אופנים אחרים.**

[**ביאור ב-ג**] נחלקו בדרב אסי או בדרב פפא.

כלומר, לדעת רבי מאיר. (א) אחים שחלקו את נכסי אביהם, מחצה יורשים ומחצה לקוחות, [כדעת רב אסי]. (ב) מלוה הכתובה בתורה, כפדיון הבן, אינה כמלוה בשטר, אלא כמלוה על פה. (ג) מלוה על פה של האב נגבית מהיורשים, אבל אינה נגבית מן הלקוחות [כדעת רב פפא]. (ד) אין פדיון אלא חמש סלעים, אבל פחות מחמש סלעים אין הכהן גובה כלל, [=חמש ולא חצי חמש].

ואם כן, מאחר שהאב הניח רק חמישה סלעים,

כל זמן שלא חלקום הבנים, הם נחשבים כיורשים בכל הממון הזה, ומאחר שמלוה על פה כפדיון נגבית מהיורשים, הכהן יכול לגבות את כל הממון, ומאחר שיש כאן חמישה סלעים גובה אותם.

אבל כשחלקו את הממון, מאחר שכל אחד מהיורשים נחשב במה שנטל, מחצה יורש ומחצה לקוח, ומאחר שמלווה על פה כפדיון אינה נגבית אלא מיורש ולא מלקוח, אין הכהן יכול לגבות אלא מחצה מכל אחד, שזה מחצה מחמש הסלעים שהוריש האב, ולכן לא יגבה כלל כי אין פדיון אלא חמש סלעים, אבל פחות מחמש סלעים אין הכהן גובה כלל, [=חמש ולא חצי חמש].

ולדעת רבי יהודה, גם כשהבנים חלקו את הממון, הכהן יכול לגבות את כל חוב הפדיון מהבנים, ויש כאן פדיון שלם. וזאת מאחד מהטעמים הבאים. (א) או משום שלדעת רבי יהודה, מלוה על פה של האב נגבה גם מהלקוחות, [שלא כדעת רב פפא], ואם כן, הכהן יכול לגבות מהיורשים גם את החלק שהם נחשבים בו כלקוח, ונמצא שיכול לגבות מהם את כל החמשה סלעים. (ב) או משום שלדעת רבי יהודה, כל אחד מהיורשים, נחשב כיוורש בכל מה שנטל, [שלא כדעת רב אסי], ואם כן, הכהן יכול לגבות משניהם את כל מה שירשו, ונמצא שיכול לגבות מהם את כל החמשה סלעים.

שתי נשים של אחד שלא בכרו וילדו שני זכרים
מי שהיו לו שתי נשים, וילדו שתיהן בלידה ראשונה, כל אחת זכר אחד, הרי זה חייב לפדות את שניהם, אף אם נתערבו, ואינו יודע מי בנה של זו ומי בנה של זו, כי מכל מקום יודע שיש לו שני בנים הטעונים פדיון, ולכן נותן לכהן עשרה סלעים.

ואם קודם שעברו שלושים יום, מת אחד מהם, נתברר שנפל היה, ולא היה טעון פדיון, ונמצא שדמי הפדיון שנתן עבורו בטעות נתן, ולפיכך, כשנתן האב תחילה כל העשרה סלעים לכהן אחד, הכהן חייב להחזיר לו חמישה סלעים. אבל אם נתן כל פדיון לכהן אחר, אינו יכול להוציא מידם פדיון אחד, כי כל כהן יאמר לו, בידי נתת את דמי פדיון החי.

שתי נשים של אחד שלא בכרו וילדו זכר ונקבה
מי שהיו לו שתי נשים, וילדו שתיהן בלידה ראשונה, זו זכר וזו נקבה, הרי זה חייב לפדות את הזכר, אף אם נתערבו, ואינו יודע של מי הזכר ושל מי הנקבה, [ואף אם הנקבה נולדה תחילה], כי מכל מקום יודע שיש לו בן זכר הטעון פדיון, ולכן נותן לכהן חמישה סלעים.

שתי נשים של אחד שלא

בכרו וילדו שני זכרים ונקבה

מי שהיו לו שתי נשים, וילדו שתיהן בלידה ראשונה, שני זכרים ונקבה אחת, אף אם נתערבו כל הוולדות, ואינו יודע מי נולד למי, חייב לתת חמישה סלעים לכהן, כי מכל הוולדות הללו יש זכר אחד שהוא בכור בוודאי.

כי אם האחת ילדה שני זכרים, וחברתה ילדה את הנקבה, הזכר הנולד ראשון הוא פטר רחם.

ואם האחת ילדה זכר ונקבה, אפילו ילדה את הנקבה תחילה, וזכר שלה אינו פטר רחם, חברתה ילדה זכר אחד, והוא פטר רחם.

ואף שאם זו ילדה זכר אחד, וזו ילדה זכר ונקבה, והזכר שלה יצא תחילה, נמצא שיש כאן שני זכרים הטעונים פדיון, מכל מקום מאחר שאין זה אלא ספק, אינו חייב לתת דמי פדיון שני מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי נשים של אחד שלא

בכרו וילדו שתי נקבות וזכר

מי שהיו לו שתי נשים, וילדו שתיהן בלידה ראשונה, שתי נקבות וזכר אחד, ונתערבו כל הוולדות, ואינו יודע מי נולד למי, מאחר שיתכן שהאחת ילדה נקבה אחת, וחברתה ילדה נקבה תחילה ואחר כך זכר, ואם כן אין כאן שום זכר שהוא פטר רחם הטעון פדיון, לפיכך אין לכהן כלום.

ואף על פי שיתכן שיש כאן זכר אחד שהוא פטר רחם, כי יתכן שהאחת ילדה שתי נקבות והאחת ילדה זכר, או שהאחת ילד זכר תחילה ואחר כך נקבה, מכל מקום, מאחר שאין זה אלא ספק, אינו חייב לתת דמי פדיון שני מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי נשים של אחד שלא בכרו

וילדו שני זכרים ושתי נקבות

מי שהיו לו שתי נשים, וילדו שתיהן בלידה ראשונה, שני זכרים ושתי נקבות, ונתערבו כל הוולדות, ואינו יודע מי נולד למי, מאחר שיתכן שכל אחת ילדה נקבה תחילה ואחר כך זכר, ואם כן אין כאן שום זכר שהוא פטר רחם הטעון פדיון, לפיכך אין לכהן כלום.

ואף על פי שיתכן שיש כאן אפילו שני זכרים שהם פטר רחם, כי יתכן שכל אחת ילדה זכר תחילה

ואחר כך נקבה, מכל מקום, מאחר שאין זה אלא ספק, אינו חייב לתת דמי פדיון שני מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי נשים של אחד האחת ביכרה

והאחת לא ביכרה וילדו שני זכרים

מי שהיו לו שתי נשים, וילדו שתיהן זכר, זו בלידה ראשונה, וזו בלידה שניה, הרי זה חייב לפדות את הזכר הנולד בלידה ראשונה, **אף אם נתערבו**, ואינו יודע מי הוא, כי מכל מקום יודע שיש לו בן זכר הטעון פדיון, ולכן **נותן לכהן חמישה סלעים**.

אולם אם מת אחד מהבנים קודם שעברו שלושים יום, ונמצא שביום שהאב ראוי להתחייב בפדיון הבן, אין לו בן שהוא בכור בוודאי, כי יתכן שהבכור הוא זה שמת, **האב פטור מלתת לכהן חמישה סלעים**, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ואם מת האב והבנים קיימים, הרי אחד מהם הוא בכור, ואין ידוע מי הוא, והרי זה כדין המבואר לעיל, בכור ופשוט שנתערבו, ומת האב קודם שפדה את הבכור, **שנחלקו בו חכמים כמבואר לעיל**.

שתי נשים של אחד האחת ביכרה

והאחת לא ביכרה וילדו שני זכרים

מי שהיו לו שתי נשים, וילדו, האחת בלידה ראשונה, והאחת בלידה שניה, האחת ילדה זכר, והאחת ילדה נקבה, ואין ידוע מי ילדה זכר ומי ילדה נקבה, מאחר שיתכן שהמבכרת ילדה את הנקבה, והזכר אינו פטר רחם, לפיכך **אין לכהן כלום**.

ואף על פי שיתכן שיש כאן זכר הטעון פדיון, כי יתכן שהמבכרת ילדה את הזכר, מכל מקום, מאחר שאין זה אלא ספק, אינו חייב לתת דמי פדיון מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי נשים של שני אנשים

שלא בכרו וילדו שני זכרים

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו, וילדו שני זכרים, ונתערבו, אף על פי שכל אחד מהאבות אינו יודע מי הוא בנו, מאחר שיודע שיש לו בן הטעון פדיון, **עליו לתת חמש סלעים לכהן**.

ואם קודם שעברו שלושים יום, מת אחד מהם, נתברר שנפל היה, ולא היה טעון פדיון, ונמצא שדמי הפדיון שנתן עברו בטעות נתן.

וכשכל אחד נתן את דמי הפדיון לכהן אחר, אינם יכולים להוציא מאחד מהם את דמי הפדיון, כי כהן שיתבעו ממנו יאמר, בידי נתנו דמי פדיון החי.

אבל כששניהם נתנו את שני דמי הפדיון לכהן אחד, יכולים להוציא ממנו חמישה סלעים, על ידי שהאחד יתן הרשאה לחבירו, לגבות את מה שנתן בטעות, ומקבל ההרשאה תובע את הכהן ממה נפשך, אם בני המת, החזר לי דמי פדיון שלי, ואם בן חבירו המת, יש בידי הרשאה לגבות עבורו דמי הפדיון שנתן בטעות. [ויחלקו ביניהם את חמישה הסלעים שגבו מהכהן].

שתי נשים של שני אנשים

שלא בכרו וילדו זכר ונקבה

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו, וילדו זכר ונקבה, ונתערבו, אף על פי שהבן הוא בכור בוודאי, מכל מקום, מאחר שאין ידוע בנו של מי הוא, אי אפשר לחייב את אביו לפדותו, אלא הבן יפדה את עצמו.

שתי נשים של שני אנשים

שלא בכרו וילדו שתי נקבות וזכר

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו, וילדו שתי נקבות וזכר, ונתערבו, מאחר שיתכן שאין כאן אפילו זכר אחד הטעון פדיון, כי יתכן שהאחת ילדה נקבה תחילה ואחר כך זכר, וחברתה ילדה נקבה, לפיכך **אין לכהן כלום**.

שתי נשים של שני אנשים שלא

בכרו וילדו שתי נקבות ושני זכרים

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו, וילדו שתי נקבות ושני זכרים, ונתערבו, מאחר שיתכן שאין כאן אפילו זכר אחד הטעון פדיון, כי יתכן ששתיהן ילדו, ילדה נקבה תחילה ואחר כך זכר, לפיכך **אין לכהן כלום**.

שתי נשים של שני אנשים האחת

בכרה והאחת לא בכרה וילדו שני זכרים

שתי נשים של שני אנשים, האחת בכרה ואחת לא בכרה, וילדו שתיהן בן זכר, ונתערבו, מאחר שבן המבכרת הוא בכור הטעון פדיון, **בעל המבכרת נותן לכהן חמישה סלעים**, אף על פי שאינו יודע מי הוא.

שתי נשים של שני אנשים האחת

בכרה והאחת לא בכרה וילדו זכר ונקבה

שתי נשים של שני אנשים, האחת בכרה ואחת לא בכרה, וילדו שתיהן האחת זכר והאחת נקבה, ונתערבו, מאחר שיתכן שאין כאן אפילו זכר אחד הטעון פדיון, כי יתכן שהמבכרת ילדה נקבה, לפיכך **אין לכהן כלום**.

דף מ"ט

שתי נשים של שני אנשים שלא

בכרו וילדו שני זכרים ונקבה

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו, וילדו שני זכרים ונקבה, ונתערבו, אף על פי שיש כאן זכר אחד שהוא בכור בוודאי.

שכן אם האחת ילדה זכר ונקבה, [אפילו ילדה את הנקבה תחילה], חברתה ילדה זכר, שהוא בכור.

ואם האחת ילדה שני זכרים, זכר ראשון שלה הוא בכור.

מכל מקום, מאחר שאין לדעת למי נולד הזכר שהוא בכור, אין כאן שום אב שיכולים לחייבו לפדות את בנו, וכמו כן, מאחר שאין לדעת מי הוא הבכור, אין כאן שום בן שיכולים לחייבו לפדות את עצמו, ולפיכך **אין לכהן כלום**.

אבל אם היו שתי הנשים של איש אחד, היה האיש מחויב לתת לכהן פדיון בן אחד, כמבואר לעיל.

כתיבת הרשאה [=יפוי כח] על מטלטלים

מי שיש לו תביעה על חבירו, [כגון שאומר שיש ביד חבירו ממון, מטלטלים או קרקעות שלו], ורוצה לשלוח אדם שלישי שיגבה אותם מחבירו, כותב לשליח הרשאה [=יפי כח], כדי שיוכל לגבות התביעה כמותו.

ומבואר בסוגיה, שעל תביעת מטלטלים, אין **כותבים** הרשאה, **אלא אם כן הנתבע מודה** בה, אבל כשהנתבע כופר בה, אין כותבים על כך הרשאה, הואיל ואין המטלטלים בעין, והלה כופר בתביעה, אם יכתבו הרשאה, הרי זה נראה כשקר, שמא באמת אין ביד הנתבע כלום משל התובע, וחותרים העדים על שקר.

בכור שמת בתוך שלושים יום

בכור שמת בתוך שלושים יום, **אינו טעון פדיון**, ולכן, אפילו אם כבר נתן האב לכהן חמישה סלעים, על הכהן להחזיר לו אותם, כי אינם ראויים לו.

- **רש"י פירש**, שהסיבה לכך, שבכור שמת בתוך שלושים יום אינו טעון, **משום שהוא נפל**.

- **והתוס' כתבו** [על כך, ובחנם פירש כן], שאפילו אם ידוע שכלו חדשיו של הבכור, ואינו נפל, ומת קודם שלושים יום מסיבה אחרת, אינו טעון פדיון, **כי נאמר**,

"וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה", **ללמד שאין חיוב פדיון אלא למי שהוא בן חודש**, ואם כן, כל שלא הגיע לגיל חודש, ומת, לא נתחייב מעולם בפדיון, שאין החיוב אלא משיהא בן חודש.

בכור שמת אחר שלושים יום

הבכור, מאחר שנעשה בן שלושים יום, נתחייב אביו לפדותו, ומעתה, **אף אם מת הבן קודם שנפדה**, אין האב נפטר מחיובו **במיתת הבן**, ועדיין חייב לתת חמישה סלעים לכהן.

בכור שמת ביום שלושים

לדעת חכמים – בכור שמת ביום שלושים, **דינו כבכור שמת בתוך שלושים**, שאינו טעון פדיון, [ולכן, אפילו כשהכהן כבר קיבל את דמי הפדיון, עליו להחזירם], שנאמר בעניין פדיון הבכורות,

"וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה", וכן נאמר בעניין מניין הלוויים, **"פֶּקֶד אֶת בְּנֵי לְוֵי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וְמַעְלָה תִּפְקְדֵם"**, ויש ללמוד בגזרה, שווה שכשם שבן חודש האמור בעניין מניין הלוויים, הוא דווקא זה שהוא לאחר שלושים יום, שנאמר **"מִבֶּן חֹדֶשׁ וְמַעְלָה"**, [שמשמע לאחר שלושים], כך בן חודש האמור לעניין פדיון, הוא זה שהוא לאחר שלושים יום, אבל ביום שלושים עצמו, עדיין אינו טעון פדיון.

ולדעת רבי עקיבא – **יש להסתפק בדבר**, האם ביום שלושים דינו של הבכור, כמו בתוך שלושים, שאינו טעון פדיון, או שדינו כמו לאחר שלושים, שהוא טעון פדיון. שכן מצד אחד יש לומר, שאין ללמוד בגזרה שווה הנ"ל מהכתוב **"מִבֶּן חֹדֶשׁ וְמַעְלָה"**, כי יש כתוב נוסף המלמד שסוף הזמן נידון כמו תוך הזמן, הוא הכתוב בעניין ערכין,

"וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה אִם זָכָר וְהָיָה עֲרֹפֶף חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֲשָׂרָה שֶׁקֶלִים", המלמד ששנת ששים עצמה, דינה כבתוך ששים, [וְהָיָה עֲרֹפֶף הַזָּכָר מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹפֶף חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ"], ורק לאחר ששים הוא נידון בדין ששים ומעלה, וכלל בידינו, שכשיש שני כתובים המלמדים דבר אחד, אין ללמוד מהם למקום אחר, [כי אם היה ראוי ללמוד מהם, די היה לכתוב זאת במקום אחד, והמקום השני גם היה למד ממנו], ואם כן, אין ללמוד בגזרה שווה מהכתוב **"מִבֶּן חֹדֶשׁ וְמַעְלָה"**, שגם לעניין פדיון הכתוב **"וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ"**, הוא לאחר שלושים, ולכן אף ביום שלושים עצמו הבכור טעון פדיון, ומצד שני יש לומר, שדווקא לשאר מקומות אין

ללמוד בגזרה שווה מהכתוב "מִן חֶדֶשׁ וְיַמְעֹלָה" שסוף הזמן כתוך הזמן, אבל לעניין בכורות עצמם, שהכתוב הזה מדבר בהם, יש ללמוד שאינם נחשבים אלא מאחר שלושים יום, ולכן אינם טעונים פדיון אלא לאחר שלושים. ומאחר שיש להסתפק בזה, הדין עם המוחזק, ולכן, **אם עדיין לא נתן לכהן חמישה סלעים, פטור מלתת לו, ואם כבר נתן לו חמישה סלעים, הכהן אינו צריך להחזירם.**

אבלות על בכור שמת ביום שלושים

לעיל נתבאר שנחלקו חכמים לעניין פדיון בכור אם כשמת ביום שלושים הוא פטור מפדיון כמי שמת בתוך שלושים או שיתכן שהוא חייב בפדיון כמי שמת אחר שלושים.

ואמר רב אשי, שכל זה לעניין חיוב פדיון, אבל לעניין אבלות, **הכל מודים, שאם מת ביום שלושים, דינו כמי שמת בתוך שלושים, שאין אבלות חלה על קרוביו, שמא הוא נפל.** וכן נראה מדברי שמואל.

בכור שמת אביו ואינו יודע

אם פדאו אביו קודם מותו

א. כשמת האב בתוך שלושים יום ללידת הבן – מן הסתם אין הבן פדוי, שאין אדם פודה את בנו תוך שלושים יום, ולכן על הבן לפדות את עצמו, אלא אם כן יביא ראיה שפדאו אביו קודם מותו.

ב. כשמת האב לאחר שלושים יום מלידת הבן – מן הסתם הבן פדוי, כי בדרך כלל אדם פודה את בנו בזמנו, ולכן הבן פטור מלפדות את עצמו, אלא אם כן יאמרו לו מכיריו, שאמר אביו בשעת מותו שלא פדאו.

הפודה את בנו בתוך שלושים יום

א. מעכשיו.

הפודה את בנו בתוך שלושים יום, ואומר לכהן, טול חמישה סלעים, ובהם יהא בני פדוי מעכשיו, לדברי הכל **אין בנו פדוי בהם, אלא מעות אלו הם כמתנה, שכן ידוע לכל שאין הבן ראוי לפדיון עכשיו, ואם כן, אי אפשר לפדותו עכשיו, ואין אלו מעות פדיון.**

ב. לאחר שלושים ומעות קיימות.

הפודה את בנו בתוך שלושים יום, ואומר לכהן, טול חמישה סלעים, ובהם יהא בני פדוי לאחר שלושים יום, והיו המעות ביד הכהן עד אותו זמן, לדברי הכל **בנו פדוי בהם, כי נחשב הוא כמי שקיבלם באותה שעה לאחר שלושים ואז הפדיון מועיל.**

ג. לאחר שלושים יום ונתעכלו המעות.

הפודה את בנו בתוך שלושים יום, ואומר לכהן, טול חמישה סלעים, ובהם יהא בני פדוי לאחר שלושים יום, וכשהגיע הזמן של אחר שלושים יום כבר נתעכלו המעות [כלומר כבר נשתמש בהן ואינן ביד הכהן].

לדעת רב – הרי זה כדין האמור לעניין קידושין, שמי שקידש אשה בכסף, ואמר לה, "הרי את מקודשת לי לאחר שלושים יום", האשה מקודשת לאחר שלושים יום, אפילו אם הכסף אינו קיים אז, כי כבר זכתה בו מתחילה לשם קידושין, ואם כן היה כאן מעשה קידושין כשר, אלא שדחו את חלותו לאחר זמן, [כלומר קידש אותה עכשיו, שתהא אשתו לאחר זמן], וכשם שכשאדם מקדש אשה לאחר זמן, האשה מקודשת לאחר זמן אף כשנתעכלו המעות, כך הפודה את בנו בתוך שלושים שיהיה פדוי לאחר שלושים, **בנו פדוי לאחר שלושים, אף כשנתעכלו המעות.**

אולם לדעת שמואל – דין זה, של מקדש אשה היום, כדי שתהא מקודשת לו לאחר זמן, אינו דומה לפודה את בנו בתוך שלושים, כדי שיהיה פדוי לאחר שלושים, שכן המקדש אשה, יכול לקדשה כבר היום, ולכן, מתוך שיכול לקדשה היום, יכול לקדשה גם לאחר זמן על ידי קידושי היום, אבל לפדות את בנו בתוך שלושים אינו יכול, ומאחר שאינו יכול לפדותו בתוך שלושים, אינו יכול לפדותו בתוך שלושים שיחול הפדיון לאחר שלושים, ולכן, הפודה את בנו בתוך שלושים, שיהיה פדוי לאחר שלושים, ונתעכלו המעות בתוך שלושים, **אין בנו פדוי לאחר שלושים.**

ואמרו בגמרא, שאף שבכל מקום שנחלקו רב ושמואל, הלכה כרב באיסור והיתר, והלכה כשמואל בדיני ממונות, במחלוקת זו, אף שהיא באיסור והיתר, הלכה כשמואל.

הוא לפדות ובנו לפדות

מי שאין לו אלא חמישה סלעים, ומחויב לפדות את עצמו ואת בנו הבכור, הוא קודם לבנו, משום שמצווה שמוטלת עליו בגופו, עדיפה על מצוות שמוטלות עליו לעשות לאחרים.

ואם היו לו חמישה סלעים בביתו, וקרקע שווה חמישה סלעים מכר קודם שנולד בנו.

לדעת רבי יהודה – הקרקע שמכר משועבדת לפדיון עצמו, כי חוב המוטל עליו מהתורה, ככתוב בשטר הוא, ולכן יפדה את בנו מהסלעים שבביתו, משום שבכך לא יבטל את המצווה

המוטלת עליו בגופו, שהרי הכהן יגבה מהלוקח

את הקרקע לפדיון עצמו.

ולדעת חכמים – אין הקרקע שמכר משועבדת לפדיון עצמו, והרי הוא ככל מי שאין לו אלא חמישה סלעים, שפודה את עצמו ולא את בנו.

שיעור חמש סלעים של פדיון הבן

בעניין הכסף שבו פודים את הבכור נאמר, "וּפְדוּיָו מִן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא", ונחלקו חכמים כמה הוא השיעור הזה.

ולדעת משנתנו, חמש סלעים של פדיון הבן, הם חמש סלעים של מנה צורי, ונחלקו אמוראים מהו השיעור הזה.

לדברי רב אסי – מנה צורי הוא מנה היוצא במדינת צור ושיעור סלע של מנה צורי הוא ארבעה זוזים [=דינרים] וכל זוז [=דינר] הוא כמשקל זהוב של משקל שני פשיטים ומחצה למשקל הברזל ואם כן סלע צורי שהוא ארבעה זוזים [=דינרים] משקלו עשר פשיטים למשקל הברזל. ושיעור פדיון הבן הוא חמישה סלעים צורים, שהם **עשרים** זוז [=דינר] צורי, שמשקלם חמישים פשיטים למשקל הברזל.

ולדברי רבי אמי – סלע צורי הוא דינרא ערבא, כלומר דינר ישמעאלי, וכתב רש"י, שלא פירשו לו רבותיו שיעורו, אולם בתשובות הגאונים בבליים מבואר, שבשבעה דינרים האמור בתלמוד, [שהם דינר צורי שיש בו שש מעות כסף], יש עשר דינר ערבא, ואם כן, חמשה דינר ערבא, שהם חמש סלעים של פדיון הבן הם **שלושה דינרים ומחצה של צורי**, ומשקלם שמונה פשוטים ושלושה רבעים למשקל הברזל.

ולדברי רבי חנינא – שיעור חמישה סלעים, הוא חמישה סלעים קטנים [=איסתירא סווסרייתא], שהם שמינית של סלע מדינה שהוא שמינית של סלע צורי, ונמצא שחמישה סלעים אלו, הם **100/512 מדינר צורי**, [מעט פחות מ-1/5], ומשקלם מעט פחות מחצי פשוט למשקל הברזל.

>כן פירש רש"י את דברי רבי אמי ורבי חנינא, וכתב שרבי חנינא חולק על משנתנו. אולם התוס' כתבו, שאין כאן מחלוקת, והכל מודים ששיעור פדיון הבן הוא 20 דינר צורי, אלא שרבי אמי בא לומר, שדינרא ערבא שהוא דינר זהב של ערביא, שיעורו כשיעור הזה. ורבי חנינא בא לומר, ששיעור סלע זהב של סוריא, שהוא גדול יותר, שהוא כשמונה סלעים של צורי, ב-5/8 ממנו יש שיעור פדיון הבן <

דף נ'

רבי יוחנן ביאר שיעור פדיון הבן

בדינר זהב צורי ובדינר זהב ערבא

לדעת רבי יוחנן שיעור פדיון הבן הוא עשרים דינרי כסף צורי [כפי שנתבאר בדברי רב אסי לעיל] ובא רבי יוחנן לומר כמה השיעור בדינר זהב צורי ובדינר ערבא.

דינר זהב צורי, [הנקרא בגמרא דינרא הדריינא טריינא שייפא], יש בו עשרים וחמישה דינרי כסף, ולפיכך, כדי שישאר ממנו עשרים דינרי כסף, שהם שיעור פדיון הבן, יש לחסר ממנו דינר אחד של כסף, שיעמוד על עשרים וארבע דינרי כסף, ושוב לחסר ממנו ששית, [שזה ארבע דינרי כסף], כדי שישאר בו עשרים דינרי כסף, שזהו שיעור פדיון הבן.

ודינר ערבא, יש בעשרה ממנו כשיעור שבעה דינרי כסף צורי, ולפיכך, כדי שיהיו דינרי ערבא כשיעור עשרים דינרי כסף צורי של פדיון הבן, יש להביא עשרים ושמונה דינרי ערבא, ועוד חצי דינר ערבא, ועוד פונדיון [=1/12] של דינר ערבא.

שכן עשרים דינרי כסף צורי, הם שבעה ועוד שבעה ועוד ששה, [7+7+6=20], וכל שבעה דינרי צורי, הם עשרה דינרי ערבא, נמצא שארבעה עשר דינרי צורי, הם עשרים דינרי ערבא, ויש להוסיף לזה עוד דינרי ערבא, כנגד עוד ששה דינרי צורי, ושיעור ששה דינרי צורי הוא כשיעור שמונה דנרי ערבא ועוד חצי דינר ערבא ועוד פונדיון [1/12] של דינר ערבא, שכן מאחר שכל עשרה דינרי ערבא הם כשבעה דינרי צורי, נמצא שכל דינר צורי הוא דינר ערבי אחד ועוד 3/7 דינר ערבי, ואם כן, שש דינר צורי, הם שש דינר ערבי, ועוד שש פעמים 3/7 דינר ערבי שזה, [7/18=] 2.5 ועוד פונדיון ועוד מעט, ומאחר שאותה תוספת מועטת היא, לא מנו אותה.

שיעור סלע של תורה

שקל [=סלע] האמור בתורה, מתחילה היתה מידתו שלושה דינרים צוריים ושליש, סך הכל עשרים מעה, שנאמר, "עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל", וגרה היא מעה.

אולם לאחר מכן הוסיפו על השקל [=סלע] עוד ארבע מעין [שתות מלבר ממה שהיה תחילה], ועשו אותו עשרים וארבעה מעין שזה ארבעה דינרים. וזהו ששנינו בעניין מקדיש שדהו, שהסלע ארבעים ושמונה פונדיונים [=עשרים וארבעה מעין. שהפונדיון חצי מעה].

ודין זה שאפשר להוסיף על מידת השקל [=סלע], למד מהכתוב "עֶשְׂרִים גֵּרָה יְהִי הַשֶּׁקֶל", המלמד, שניתן להוסיף לו הווייה נוספת. אבל אין

לפחות ממידת השקל =סלע], שנאמר, "בְּשֶׁקֶל

הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא", ולא פחות ממנו.

רב אחא בריה דרבינא היה כהן, ושלח לו רב אשי

17 דינרים כפדיון הבן.

ומאחר שרב אשי היה סבור ששיעור סלע הוא

שלושה דינרים ושליש, [כמו שהיה השיעור

מתחילה], אם כן, חמישה סלעים הם 16 דינרים

ושני שליש, [5 x 3.3 = 16.6], ולפיכך ביקש מרב

אחא, שישב לו שלישי דינר ששלח לו יותר מדאי.

אולם רב אחא השיבו, שלאחר שהוסיפו על

מידת סלע, שתהא ארבעה דינרים, שיעור פדיון

הבן הוא עשרים דינרים, [5 x 4 = 20], ואם כן על

רב אשי להוסיף לו עוד שלושה דינרים, שחסרו

משיעור חמישה סלעים.

סתם "כסף" הנזכר בתורה בנביאים ובכתובים

אמר רבי חנינא, (א) כל "כסף" האמור בתורה

סתם, הכוונה לסלעים. (ב) וכל "כסף" האמור

בנביאים סתם, הכוונה ללטרין [מנה שהוא עשרים

וחמשה סלעים]. (ג) וכל "כסף" האמור בכתובים

סתם, הכוונה לקינטרין, [מאה סלעים בכל שקל].

(ד) חוץ מ"כסף" האמור בעפרון, "אַרְבַּע מֵאוֹת

שֶׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לַסַּחַר", שאף על פי שהוא אמור

בתורה, הכוונה לקינטרין, כי "שֶׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר

לַסַּחַר", הוא כסף שמתקבל בכל מקום בתורת

שקלים, ומאחר שיש מקום שקינטרין קרויים

שקלים, הכוונה לקינטרין.

כסף וזהב שהוציאו גוים מירושלים

לדברי רבי אושעיא, מתחילה היו סבורים, שכל

ממון הקדש שהוציאו הגוים מירושלים, נאסר

לעולם, ולכן רצו לטעון גניזה את כל דינרי הזהב,

שהם דינרי הדריינא טיריאנא שייאפא שבעולם,

כי רובם היו ממטבעות של ירושלים.

אולם לבסוף למדו, שכל מה שהוציאו הגוים

מירושלים, חיללוהו בכך, ונעשה חולין, שנאמר

"וּבָאוּ בָּהּ פְּרִיצִים וְחָלְלוּהָ", ולכן אינו טעון

גניזה.

וטעם זה, נצרך, לדינרים כאלו, שרוב הנמצאים

כמותם, הם מירושלים, אבל דינרים כאלו, שרוב

הנמצאים כמותם אינם מירושלים, מותרים

מהטעם הזה, שרוב המטבעות כמותם אינם

מירושלים, ואין לחוש למיעוט.

"כסף" האמור בתורה ו"כסף" של דבריהם

מתחילה אמרו, שלדברי רב יהודה אמר רב

אסי, כל מקום שנזכר "כסף" בתורה, הכוונה

לכסף צורי. [מקום שנאמר שקל, הכוונה לשקל צורי,

שהוא ארבעה דינרים צורים, ומקום שלא נאמר שקל,

אלא כסף סתם, הכוונה לדינר צורי].

< ואין לדחות דברים אלו, ממה שנאמר בעניין

שבועת מודה במקצת, "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף

או כְּלִים לְשֹׁמֵר ...", ואף על פי שנאמר בכתוב

"כֶּסֶף", חייבה תורה שבועה גם כשהתובע טוען

שנתן לנתבע שתי מעות של כסף, שהן שלישי דינר

צורי ולא דינר צורי שלם.

- והסיבה לכך, כי כתוב זה שונה משאר כתובים

שנאמר בהם "כסף", כי בכתוב הזו הקישה תורה

את הכסף לכלים "כֶּסֶף או כְּלִים", ללמד, שכשם

שנשבעים על תביעת כלים, אף שאינם שווים

דינר, ובלבד שיהיו שנים, כך נשבעים על תביעת

כסף, אף שאינו שווה דינר, ובלבד שיהא שנים,

[וכמו כן יש ללמוד מהכתוב הזה, שכשם שאין נשבעים

על תביעת כסף אלא שיש בה שיעור חשוב קצת, כשתי

מעות, כך אין נשבעים על תביעת כלים, אלא כשהם

דבר חשוב קצת, ולא כשאינם חשובים כלל].

< וכמו כן, אין לדחות דברים אלו, ממה שנאמר

בעניין מעשר שני, "וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף

בְּיָדָךְ וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ

בו", ואף על פי שנאמר בכתוב "כֶּסֶף", מעשר שני

מתחלל אף על פרוטות של נחושת, ולא רק על

דינר צורי.

- והסיבה לכך, כי כתוב זה שונה משאר כתובים

שנאמר בהם "כסף", כי בכתוב הזו נאמר כמה

פעמים כסף "וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף ... וְנִתְּתָה

הַכֶּסֶף", ללמד, שמחללים מעשר שני אפילו על

כסף שאינו צורי, [ובלבד שתהא עליו צורה].

< וכמו כן, אין לדחות דברים אלו, ממה שנאמר

בעניין חילול הקדש, "וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל אֶת הַשְּׂדֵה

הַמִּקְדָּשׁ אִתּוֹ וְיִסֹּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֲרֻכָּךְ עָלָיו וְקָם

לו", ואף על פי שנאמר בכתוב "כֶּסֶף", הקדש

מתחלל אף על פרוטות של נחושת, ולא רק על

דינר צורי. [שכך אמר שמואל הקדש שווה מנה

שחיללו על שווה פרוטה מחולל].

- והסיבה לכך, כי דין זה שונה משאר כתובים

שנאמר בהם "כסף", כי לעניין הקדש יש ללמוד

בגזרה שווה שנאמר בעניין הקדש, "וְאִישׁ כִּי יִקְדֹּשׁ

אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַה' וְהֶעֱרִיכוּ הַפֶּהוּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר

יִעֲרִיף אִתּוֹ הַפֶּהוּ כִּן יָקוּם", וכן נאמר בעניין מעשר שני

"וְכָל מַעֲשֵׂר הָאֲרָץ מִזֶּרַע הָאֲרָץ מִפְּרִי הָעֵץ לַה' הוּא קֹדֶשׁ

לַה'", ללמד שכשם שמעשר שני מתחלל על

פרוטות של נחושת, כך הקדש מתחלל על פרוטות

של נחושת.

< אבל יש לדחות דברים אלו, מהכתוב "וְיִנְצָאָה

חֲנָם אֵין כֶּסֶף", המלמד, שיש אופן שאשה

מתקדשת בכסף, ולדעת בית הלל, אף על פי

שנאמר בכתוב הזה "כסף", אשה מתקדש אף בפרוטה של נחושת. [ואף שלדעת בית שמאי, אשה באמת מתקדש רק בדינר צורי, ואם כן לדבריהם אין לדחות את דברי רב אסי, מכל מקום לא מסתבר שרב אסי אמר דבריו כדעת בית שמאי ולא כדעת בית הלל].

ע ולפיכך, מסקנת הגמרא, שלדברי רב אסי אמר רב יהודה, לא בכל מקום שנאמר בתורה "כסף" סתם, הכוונה לכסף צורי, אלא רק למקום שנתנה תורה קצבה לכסף, ובכל המקומות שנתנה תורה קצבה לכסף, הכוונה לסלעים צורים דווקא, [ולא לדינרים]. כגון (א) פדיון הבן, שנאמר בו, "ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשֵּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא". (ב) וכגון שלושים של עבד, שנאמר בו, "אם עָבַד יָגַח הַשּׂוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִשְׁקָל". (ג) וכגון קנס חמישים שקלים של מפתה, שנאמר בו, "אם מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתַתָּה לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקָל כְּמִתְּרַת הַבְּתוּלָה", שבכל אלו מפורש בתורה שהכסף הקצוב הוא בשקלים, כלומר בסלעים צורים. (ד) ואף קנס חמישים שקלים של אונס, שנאמר בו קצבה בלא שקלים, "וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאִבֵי הַנֶּעֱרָר חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמָיו", הכוונה לסלעים צורים. (ה) וכן קנס מאה שקלים של מוציא של רע, שנאמר בו קצבה בלא שקלים, "וְעִנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתַנוּ לְאִבֵי הַנֶּעֱרָר כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלָתָהּ וְשָׂרָא לְוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמָיו", הכוונה לסלעים צורים. [ושני האחרונים שלא נאמר בהם שקלים למדים בבניין אב מהראשונים שכשם שבראשונים שנאמר בהם קצבה הכוונה לסלעים צורים כך באחרונים שנאמר בהם קצבה הכוונה לסלעים צורים].

ואמנם את כל הדינים אלו לא נצרך רב אסי להשמיע, כי מבוארים הם במשנה, ועיקר דבריו של רב אסי הם ללמד, שכסף שאמרו חכמים בכל מקום, הוא כסף מדינה, [=שמינית של כסף צורי], כגון מה שאמרו, שהתוקע לחבירו, [י"מ מכה את חבירו באוזנו. וי"מ שצועק בתוך אוזנו של חבירו], קנסו אותו שישלם לו סלע, אין הכוונה לסלע צורי, שהוא ארבעה דינרים צורים, אלא לסלע מדינה, שהוא שמינית של סלע צורי, כלומר חצי דינר צורי.

דף נ"א

דברים הטעונים כסף ולא שווה כסף

רוב הדברים הנפדים, כגון בכור אדם, והקדשות, נפדים בכסף ובשווה כסף, [חוץ מעבדים קרקעות ושטרות, כפי שיתבאר בעזה"י להלן]. אולם יש דברים שטעונים כסף דווקא ולא שווה כסף.

א. מחצית השקל.

מחצית השקל שעל כל אחד מישראל להביא בכל שנה ללשכה, להיות לו חלק בקרבנות ציבור, אינה באה שווה כסף, אלא כסף בלבד, והסיבה לכך, כי כל שווה כסף, פעמים יורד ערכו, ואם כן יש לחוש שכשיביא דבר השווה מחצית השקל, יוזל ולא יהיה שווה כן, ולכן עליו להביא כסף בלבד.

ב. מעשר שני.

מעשר שני אינו מתחלל אלא על מטבעות כסף שיש עליהם צורה, שנאמר בו "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ", ללמד, שאינו מתחלל אלא על כסף שיש עליו צורה.

ג. ראיון.

עולת ראיה נקנית לכל הפחות בשתי מעות כסף שיש עליו צורה, אבל אינה נקנית בשווה כסף.

במה פודים בכור אדם

נאמר בעניין פדיון הבכור, "ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשֵּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא", ונחלקו חכמים, במה ניתן לפדות את הבכור.

< דעת רבי.

אף על פי שכל התורה נדרשת במידת כלל ופרט, ולא במידת ריבוי ומיעוט, כשיש שני כללים סמוכים ופרט אחריהם, אין זה כלל ופרט, אלא הטל הפרט בין שני הכללות, ודרוש זאת במידת ריבוי ומיעוט.

"ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ" - ריבוי.

"בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשֵּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא" - מיעוט.

"תִּפְדֶּה" - ריבוי.

וכל מקום שיש ריבוי ומיעוט וריבוי, יש לרבות הכל, חוץ מדבר אחד, שאינו דומה למיעוט כלל, ואם כן, בכל דבר פודים את הבכור, ולא רק בכסף, אלא אף בכל דבר השווה כסף, חוץ משטרות, שאינם דומים לכסף כלל, שאינם שווים כלום בעצמם, אלא עומדים לגבות בהם.

< ודעת חכמים.

אף כשיש שני כללות סמוכים ופרט אחריהם, ומטילים את הפרט בין שני הכללות, דורשים זאת במידת כלל ופרט וכלל, שאין לרבות מהכלל אלא דברים שהם דומים לפרט, ואם כן מה הפרט "כֶּסֶף", דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל מטלטלים ששויים כסף פודים בהם, אבל, (א)

בקרקות שאינן מטלטלות אין פודים, [ועבדים הוקשו לקרקעות, ודינם כדין קרקע]. (ב) בשטרות אין פודים, כי אינם שווים כלום בעצמם.

במה רוצעים עבד עברי

נאמר בעניין רציעת עבד עברי. "וְלִקְחָתָּ" [כלל או ריבוי]. "אֶת הַמְרָצֵעַ" [פרט או מיעוט]. "וְנִתְּתָהּ בְּאֶזְנוֹ וּבִדְלָתָהּ" [כלל או ריבוי].

לדעת רבי יוסי ברבי יהודה – התורה נדרשת בריבוי ומיעוט וריבוי, ואין למעט מהכתוב, אלא דבר שאינו דומה למיעוט כלל, ולכן רוצעים בכל דבר, שיכול האדון לעשות בו חור באוזן העבד, חוץ מהסם, שעושה את החור בעצמו, ולא מחמת כוחו של האדון, ואינו דומה למרצע כלל.

ולדעת רבי – התורה נדרשת בכלל ופרט וכלל, ואין לרבות על הכתוב אלא דברים שהם כעין הפרט, ולכן אין רוצעים אלא בכלי מתכת בלבד, הדומים למרצע הכתוב בתורה.

במה אין פודים הקדשות

לדעת משנתנו, כשם שאין פודים בכור, (א) לא בעבדים, (ב) ולא בשטרות, (ג) ולא בקרקעות. כך אין פודים הקדשות, (א) לא בעבדים, (ב) ולא בשטרות, (ג) ולא בקרקעות. אבל בכסף ובשאר שווה כסף, פודים הקדשות.

כתב לכהן שהוא חייב לתת לו

חמישה סלעים לפדיון בנו

מי שכתב לכהן שטר התחייבות, לתת לו חמישה סלעים של פדיון בנו, התחייבות זו חלה, ועליו לתת לכהן חמישה סלעים לפדיון בנו.

לדעת רבי יוסי ברבי יהודה או רבי אלעזר ברבי שמעון – כשיתן חמישה סלעים לאותו כהן, יצא ידי חובתו, ובנו פדוי.

ולדעת חכמי משנתנו – אף שכן הוא דין התורה, תקנת חכמים היא, שאין הבן פדוי, כי כשיעשה כן, לכתוב שטר התחייבות לתת לכהן, אף כשיחזור ויתן לו אחר כך חמישה סלעים, הדבר נראה כמי שפודה את בנו בשטר, ואחר כך משלם את חוב השטר, ויש לחוש שמא יטעו בני אדם, ויאמרו, שכמו כן ניתן לפדות את הבכור בשטר, וכדי שלא תצא תקלה כזו, אמרו חכמים, שהכותב שטר התחייבות לתת חמשה סלעים של פדיון בנו, אף כשיתן את הסלעים לאותו כהן, אין בנו פדוי, עד שיתן חמישה סלעים אחרים. [ואם יתרצה הכהן, יחזיר לו חמישה סלעים, שכן אפילו חמישה סלעים של פדיון הבן, מותר לכהן להחזיר לפודה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

נתינת חמישה סלעים לכמה כהנים

מבואר בברייתא, שחמישה סלעים של פדיון הבן, אם ירצה הפודה, יחלק אותם לכמה כהנים, ובין כשנתנם בבת אחת לכמה כהנים, ובין כשנתנם לכמה כהנים בזה אחר זה, יצא ידי חובתו.

הכהן רשאי להחזיר את חמישה

סלעים שקיבל לפדיון הבן

מבואר בברייתא, שמשעה שהכהן קיבל את חמישה הסלעים לפדיון הבן, הבכור פדוי, ומעתה, אף אם הכהן מחזיר את הסלעים לפודה, הפודה כבר יצא ידי חובתו.

וכן היה מנהגו של רבי טרפון [שהיה כהן], שהיה נוטל דמי פדיון הבן ומחזירם, וכששמעו חכמים בדבר שבחו אותו ואמרו קיים זה אף הלכה זו.

- **לפירוש ראשון של רש"י**, כל זה כשהנותן נתן במתנה גמורה שלא על מנת לקבל בחזרה, אבל אם נתן על מנת לקבל בחזרה, אין בנו פדוי אלא אם כן ישאר הפדיון ביד הכהן.

- **ולפירוש שני של רש"י**, כל זה כשהנותן נתן במתנה גמורה, שלא על מנת לקבל בחזרה, אבל אם נתן על מנת לקבל בחזרה, אין בנו פדוי, אפילו אם ישאר הפדיון ביד הכהן.

ולכן, אף שגם מנהגו של רבי חנינא [שהיה כהן] היה להשיב את דמי הפדיון שקיבל, כשהבין שאחד נתן לו על מנת שישביב לו את דמי הפדיון, אמר לו, מאחר שלא גמרת לתת מתנה גמורה, דבר רע עשית, ואין בנך פדוי. [לפירוש ראשון, אינו פדוי אם אחזיר לך, ולכן לא אחזיר. ולפירוש שני, אין בנך פדוי אפילו אם אחזיר לך, ולכן עליך לפדותו שוב].

הפריש ערכו ונגנב או אבד חייב באחריותו

במסכת חולין מבואר, שלעניין ערכין, הכל מודים, שאפילו לא אמר "עליי", אלא "הריני בערכיי", ולא קיבל עליו אחריות אם יאבד או יגנב, בכל זאת חייב באחריות.

והסיבה לכך, כי נאמר בכתוב, "וְחָשַׁב לֹא הִפְתָּן אֶת מִקְסַת הָעֶרְכָּךָ עַד שִׁנַּת הַיָּבֵל וְנִתְּנָה אֶת הָעֶרְכָּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קִדָּשׁ לַיהוָה", ללמד, שאין הערכין קדושים עד שינתנו לגזבר בפועל, ואם כן, כל זמן שלא בא הממון ליד הגזבר, לא יצא ידי חובת ערכו.

הפריש עולת ראייה ונגנבה

או אבדה חייב באחריותה

עולת ראייה שאדם מביא ברגלים, חובה היא
ואם אבדה או נגנבה חייב באחריותה, כשאר נדר,
שם מת או נגנב חייב באחריותו. ועוד שנאמר,
"וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם", ואם מתה או נגנבה, ולא
הביא אחרת נמצא שנראה בעזרה ריקם.

המפריש פדיון בנו ואבד הפדיון חייב באחריותו

המפריש חמישה סלעים לפדיון בנו, לא יצא בכך
ידי חובתו, על שיגיעו ליד הכהן, ולכן, אם אבדו
או נגנבו קודם לכן, חייב להביא אחרים תחת
הראשונים.

**מתחילה רצו לומר, שלדעת רבי שמעון בן לקיש,
דין זה למד בגזרה שווה מהדין האמור לעיל
בעניין ערכין**, שנאמר בפדיון הבן "ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ
תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךָ פָּסוּף חֲמִשֵּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה
הוא", וכמו כן נאמר בערכין "וַיִּנְתְּנוּ אֶת הָעֶרְכָּךָ בַּיּוֹם
ההוא", ומכאן, שכשם שהמפריש ערכו חייב
באחריותו, כך המפריש חמש סלעים לפדיון בנו,
חייב באחריותו. **ולדעת רב דימי אמר רבי יונתן,
דין זה למד בגזרה שווה, מהדין האמור לעיל
בעניין עולת ראייה**, שנאמר בפדיון הבן, "כֹּל בְּכוֹר
בְּנִיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם", וכמו כן נאמר
בעולת ראייה, "וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם", ומכאן,
שכשם שהמפריש עולת ראייה חייב באחריותה,
כך המפריש חמש סלעים לפדיון בנו, חייב
באחריותו.

אולם למסקנה, דין זה, שמפריש פדיון בנו ואבד
הפדיון, חייב באחריותו, **למד מהכתוב האמור
בעניין פדיון עצמו**, "כֹּל פֶּטֶר רְחֵם לְכֹל בָּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ
לָהּ בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה לָךְ אֵךְ פְּדֹה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר
הָאֲדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה", כלומר, כך
נאמר לכהן, כשיהיה לך הפדיון, אז יהיה הבן
פדוי, אבל כל זמן שלא הגיע הפדיון ליד הכהן,
אין הבן פדוי.

-

מי שאמר ערכי עלי, ומת, היורשים חייבים לשלם
נדרו.

וכן מי שאמר ערך פלוני עלי, ומת אותו פלוני,
הנודר חייב לשלם נדרו.

מי שנתחייב להביא עולה ומת, היורשים מביאים
עבורו. כמו ששנינו לעניין מי שנתחייבה להביא
חטאת ועולה, שאם הביאה חטאתה ומתה,
היורשים מביאים עבורה את העולה.

בכור שמת לאחר שלושים

יום טעון פדיון אף אחר מותו

בדף מ"ט נתבאר, שהבכור, מאחר שנעשה בן
שלושים יום, נתחייב אביו לפדותו, ומעתה, אף
אם מת הבן קודם שנפדה, אין האב נפטר מחיובו
במיתת הבן, ועדיין חייב לתת חמישה סלעים
לכהן. ונחלקו חכמים מניין דין זה למד.

**לדעת רבי שמעון בן לקיש – דין זה למד בגזרה
שווה, מהדין האמור לעיל בעניין ערכין**, שנאמר
בפדיון הבן "ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךָ פָּסוּף חֲמִשֵּׁת
שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוא", וכמו כן נאמר
בערכין "וַיִּנְתְּנוּ אֶת הָעֶרְכָּךָ בַּיּוֹם הַהוּא", ומכאן, שכשם
שלעניין ערכין היורשים חייבים לתת אף אחר
מותו של החייב, כך לעניין פדיון חייבים לפדות
אף אחר מותו של הבכור.

**ולדעת רב דימי אמר רבי יונתן – דין זה למד
בגזרה שווה, מהדין האמור לעיל בעניין עולת
ראייה**, שנאמר בפדיון הבן, "כֹּל בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּפְדֶּה
וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם", וכמו כן נאמר בעולת ראייה,
"וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם", ומכאן, שכשם שלעניין
עולת חובה, כשהיורשים יכולים להביא אחר מות
החייב, הם חייבים להביא, כך לעניין פדיון,
חייבים לפדות, אף אחר מותו של הבכור.

דף נ"ב

דברים שבהם בכור לנחלה אינו נוטל פי שנים

כבר נתבאר בתחילת הפרק, שהבכור נוטל פי
שנים בירושת אביו, כמו שנאמר, "וְהָיָה בַּיּוֹם
הַנִּחְיָלוֹ אֶת בְּנָיו ... אֶת הַבְּכֹר ... יָפִיר לָתֵת לוֹ פִּי
שָׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֲנֹכִי לוֹ
מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה".

וכמו כן נתבאר, שהבכור הנוטל פי שנים, הוא בן
קיימא הראשון שנולד לאב, שנאמר, "כִּי הוּא
רֵאשִׁית אֲנֹכִי", [אנינות לשון צער], כלומר הבן
הראשון שלב אביו דוה עליו, יצא זה שאין לב
אביו דוה עליו, כגון נפל או וולד מת.

ולהלן יתבאר באלו נכסים אין הבכור נוטל פי
שנים.

א. בנכסי האם.

אין הבכור נוטל פי שנים, אלא בנכסי האב,
שנאמר בכתוב, "כִּי הוּא רֵאשִׁית אֲנֹכִי לוֹ מִשְׁפַּט
הַבְּכֹרָה", כלומר אין משפט הבכורה אלא בנכסי
זה שהוא ראשית אֲנֹכִי, כלומר בנכסי האב, אבל
בנכסי האם, [=נכסי מלוג], אין משפט בכורה, וכל
הבנים יורשים בשווה.

ב-ג. בשבח ובראוי.

אין הבכור נוטל פי שנים, אלא בנכסים שהיו ביד
האב בשעת מיתתו, וכפי מצבם בשעת מיתתו,
שנאמר, "לָתֵת לוֹ פִּי שָׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ",
כלומר, רק במי שנמצא בידו בשעת מיתתו.

אבל מה שהשביחו הנכסים הללו אחר המיתה, [בין השביחו מעצמם, כגון שהניח האב שחת, וגדלה ונעשו שיבולים. ובין שהשביחו היורשים על ידי טרחתם], אין הבכור נוטל פי שנים. [אלא חולקים בשווה בין כל היורשים].

וכמו כן אין נוטל פי שנים בנכסים שלא היו ביד באב בשעת מיתה אף שהיו ראויים לבוא לו לאחר זמן כגון נכסי [הסב] אביו של מת שהיו ראויים לבוא לידי המת כשימותו אביו מאחר שעדיין לא באו לידו המוריש הזה אינו נחשב מוחזק בהם להוריש לבכורו פי שנים. [אלא חולקים בשווה בין כל היורשים].

גם אלו אין גובים (א) בשבח (ב) ובראוי

א. אשה בכתובתה.

מי שנתחייב ממון לחבירו בשטר, נשתעבדו קרקעותיו לחובו, ולכן, אף אם מכרם או הורישם, בעל חובו בא וגובה אותם בחובו.

ולדעת שמואל, כשבעל חוב גובה אותם מהקונה, הוא גובה אותם עם השבח שהשביחו ביד הקונה. [והוא יחזור ויגבה מהמוכר לו, כל מה שגבו מהם].

וכל זה בשאר בעלי חובות, אבל אשה שנתאלמנה, ובאה לגבות כתובתה מנכסי בעלה המת, אף על פי שנשתעבדו לה הנכסים, כמו שנשתעבדו לבעל חוב, אינה גובה מהם את השבח, אלא מה שהיו שווים בשעת מות בעלה.

וכמו כן, אין האשה גובה מנכסים שהיו ראויים לבוא לבעלה, ועדיין לא באו לו קודם מותו, [ובזה גם שאר בעלי חובות דינם כן].

ב. ובנות במזונותיהן.

מי שנשא אשה וקיבל עליו בכתובתה, לזון מספר שנים את בנותיה [שילדה מאיש אחר] חיובו זה הוא כחיוב כתובתה ולכן אם מת כשהבנות גובות מזונותיהן מנכסיו אינן גובות אלא ממה שהניח ולא מהשבח ולא מהראוי.

ג. יבם.

מי שמת בלא בנים, אחד מאחיו מייבם את אשתו, וזוכה בנחלת המת ובחלק המת בירושת אביהם, שנאמר "יקום על שם אחיו המת" כלומר יקום תחתיו לנחלה.

ומכל מקום, אינו יורש אלא נכסים שהיו בשעת מיתת אחיו, אבל אינו יורש לא את השבח, ולא את הראוי, שנאמר, "וְהָיָה הַבְּכֹר", ללמד, שדינו של היבם כבכור, שאינו נוטל לא שבח ולא ראוי.

לדעת אביו – דווקא מה ששבחו נכסים משעת מיתה עד שעת יבום, אין היבם נוטל, אבל משעת יבום ואילך, מיד זוכה היבם הנכסים, וכאילו כבר באו לידו, אף שעדיין לא חלקו אותם בפועל, ולכן, מה ששבחו מכאן ואילך, שלו הם, כנכסיו שהשביחו.

ולדעת רבא – אף כל מה ששבחו הנכסים עד שעת חלוקה בפועל, אין היבם זוכה בהם, ורק מה ששבחו אחר שבאו הנכסים לידו בפועל, הם שלו.

דברים החוזרים ביובל

בעניין שנת היובל נאמר, "וְשָׁבְתֶם אִישׁ אֶל אֶחָדָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תֵּשְׁבוּ", ללמד שכל הקרקעות חוזרים אל בעליהם הראשונים. ונחלקו חכמים אלו דברים בכלל זה.

לדעת רבי מאיר – הכתוב הזה מלמד, **שמכירה בלבד חוזרת ביובל, אבל ירושה או מתנה אינם חוזרים ביובל.**

ולדעת חכמים ורבי אלעזר – מאחר שנאמרו שני כתובים בעניין חזרת השדות ביובל, (א) "וְשָׁבְתֶם אִישׁ אֶל אֶחָדָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תֵּשְׁבוּ". (ב) "בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֶחָדָתוֹ". הרי זה בא לרבות, שגם **מכר וגם מתנה חוזרים ביובל, ורק ירושה אינה חוזרת ביובל.**

ומכל מקום, בשלושת הדברים הבאים, מסכימים חכמים ורבי מאיר, וחלוקים על רבי אלעזר.

א. חלק הבכורה.

לדעת רבי מאיר – אינו חוזר ביובל, ולדעתו, הסיבה לכך, כי הוא נקרא מתנה, שנאמר, "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", ולדעתו מתנה אינה חוזרת ביובל.

וכמו כן לדעת חכמים – אינו חוזר ביובל, ולדעתם, הסיבה לכך, כי חלק זה נקרא ירושה, שנאמר בו "פִּי שְׁנַיִם", כלומר שני חלקים, הרי שחלק בכורה הוא כחלק פשיטות, וכשם שחלק פשיטות הוא ירושה, כך חלק בכורה הוא ירושה, וירושה אינה חוזרת ביובל.

אבל לדעת רבי אלעזר – חלק בכורה חוזר ביובל, כי לדעתו הוא קרוי מתנה, [כסברת רבי מאיר], ולדעתו מתנה חוזרת ביובל, [כסברת חכמים].

ב. ירושת הבעל.

לדעת רבי מאיר וחכמים – ירושת הבעל אינה חוזרת ביובל, והסיבה לכך, כי לדעתם ירושת הבעל היא מהתורה, שנאמר, "לְשָׂאוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ", הרי היא כירושה גמורה, וירושה אינה חוזרת ביובל.

אבל לדעת רבי אלעזר – ירושת הבעל חוזרת ביובל, והסיבה לכך כי לדעתו ירושת הבעל אינה מהתורה אלא מתקנת חכמים ונחשבת כמתנה ולדעתו מתנה אינה חוזרת ביובל.

לדעת רבי מאיר וחכמים – חלק יבם אינו חוזר **ביובל**, ולדעתו, הסיבה לכך, כי היבם נקרא בכור, שנאמר בו "וְהָיָה הַבְּכוֹר", ואם כן, מה שהוא נוהל תחת אחיו, נידון כחלק בכורה, ולכן אינו חוזר ביובל.

ולדעת רבי אלעזר – מהטעם הזה, **חלק יבם חוזר ביובל**, כי לדעתו גם חלק בכורה חוזר ביובל.

	רבי מאיר	חכמים	רבי אלעזר
ירושה	לא חוזרת		
מתנה	לא חוזרת	חוזרת מהכתוב "תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ" ¹	
מכר	חוזר מהכתוב "וְשָׁבְתָם אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ" ²		
חלק בכורה	לא חוזר כמתנה	לא חוזר כירושה	חוזר כמתנה
ירושת הבעל	לא חוזר כירושה	לא חוזר כירושה	חוזר כמתנה
חלק יבם	לא חוזר כמתנה	לא חוזר כירושה	חוזר כמתנה

דין ירושת האחים בהגיע היובל

כבר נתבאר בדף מ"ח, **שלדעת האומרים אין ברירה**, אין לומר שכשהאחים חולקים את נכסי אביהם, מתברר הדבר, שמתחילה כל אחד ירש את מה שבא לבסוף לחלקו, וזהו חלק ירושתו, כי יתכן, שהחלק שהוא היה ראוי לירש, נמצא ביד אחיו, אלא שאף על פי כן, מאחר שכך חלקו, **הרי זה כמו שמכרו זה לזה את חלקם**, ולכן כל מה שבא ליד כל אחד מהם, נחשב כדבר הבא לידם בקנין.

וכן דעת רב אסי אמר רבי יוחנן, שהאחים שחלקו לקוחות הן, ומאחר שהם כלקוחות, כל מה שביד כל אחד מהם נחשב כדבר שבא לידו במכר, ולכן, **כשמגיע היובל, עליהם להחזיר זה לזה מה שחלקו**, וחוזרים וחולקים שוב בכל יובל ויובל.

ולדבריהם, מה ששנינו, שלדעת חכמים ורבי מאיר, חלק בכורה אינו חוזר ביובל, הכוונה שאין הבכור מפסיד את זכותו ליטול פי שנים, אבל בהגיע היובל, החלוקה הראשונה בטלה, וחוזרים וחולקים שוב, וגם בחלוקה הזו הבכור נוטל פי שנים.

[ולפי זה משמע, **שלדעת רבי אלעזר, החולק על חכמים, ואומר, שחלק בכורה חוזר ביובל, הכוונה שהוא בטל לגמרי, ולאחר היובל, שוב אין הבכור נוטל פי שנים.** ויל"ע בדבר כי מסוגית הגמרא היה נראה שלא יתכן לומר כן].

רב ששת לא שמע שמועה אחת מרבו, ולפיכך הקשה על דברי רבי אלעזר מהמשנה, ואמר על כך רמי בר חמא, "טוֹבָה חֻקָּמָה עִם נַחֲלָה", כלומר טוב טעם האמוראים עם נחלת המשנה, שאם היה רב ששת שומע שמועת רבו, לא היה שואל דבר, שכן לפי שמועת רבו אין מקום לקושייתו.

המוכר קברו

מי שאין לו מקום קבורה, גנאי הדבר לקרוביו, ולכן תיקנו חכמים, שמי שהיה לו מקום קבורה וצרכיה, [קבר, דרך קבר, מקום מעמד, ומקום מספד], **ועמד ומכרו, לאחר מותו באים בני המשפחה, וקוברים אותו שם על כורחו של הקונה**, [והקונה נוטל דמים על שנטלוהו ממנו].

היורש מאשתו בית הקברות

כבר נתבאר, שמי שמכר בית הקברות שלו, קוברים אותו שם על כורחו של הקונה, ונותנים לקונה דמים.

והוא הדין כשאשה ירשה בית קברות של משפחתה, והורישה אותו לבעלה, **באים בני משפחתה, וקוברים בו את מתיהם על כורחו של הבעל, ונותנים לו דמים על הקבורה, חוץ מקבורת אשתו, שעליה אינו מקבל דמים, כי הבעל מחויב בקבורת אשתו.**

סליק פרק יש בכור

פרק תשיעי מעשר בהמה

דף נ"ג

[ויקרא כ"ז ל"ב-ל"ג] וְכֹל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה. לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְיָרְנוּ וְאִם הָמָר יִמְיָרְנוּ וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל.

מעשר בהמה

דין תורה, שיש לכל אדם לעשר את מקנהו, שנאמר, "וְכֹל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה", וכל שהוא

עשירי, בין תם, ובין בעל מום, הרי זה מעשר בהמה, שנאמר, "לא יִבְקַר בֵּין טוֹב לְרַע", וכשהוא תם, הבעלים מעלה אותו לירושלים, ומקריבו במקדש, שנאמר "וְהִבֵּאתֶם שְׁמֶה עֲלֵיכֶם וְנִבְחִיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדָכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וְיִבְכַרְתֶּם בְּקֶרְכֶם וְצֹאנְכֶם", ובשרו נאכל לבעלים, וכשיש בו מום, הוא נשחט בכל מקום, ונאכל לבעלים.

ופרטי דין מעשר בהמה, יתבאר בעזה"י בפרק זה.

מעשר דגן אינו נוהג אלא בארץ

במסכת קידושין מבואר, שרוב המצוות שהן חובת קרקע, נוהגות רק בארץ ישראל, ובכלל זה חיוב הפרשת תרומות ומעשרות מהתבואה.

מעשר בהמה נוהג בכל מקום

בין בארץ ובין בחוצה לארץ

מעשר בהמה אינו בכלל המצוות שהן חובת הקרקע, ולכן הדין נותן, שהוא נוהג בין בארץ ובין בחוצה לארץ.

אלא שנאמר בעניין הדברים שיש להביא לירושלים, "וְהִבֵּאתֶם שְׁמֶה ... וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם", כלומר הביאו מעשר שני לאוכלו בירושלים, והביאו מעשר בהמה להקריבו לירושלים, ומתוך שנאמר חיוב הבאתם יחד, למד רבי עקיבא, שבדבר זה דינם שווה, ואין להביא מעשר בהמה להקרבה, אלא ממקום שמביאים מעשר שני, כלומר מארץ ישראל, שבה נוהגים דיני מעשרות, ולכן, מעשר בהמה, אף שהוא קדוש ונוהג בכל מקום, אין מביאים אותו להקרבה אלא מארץ ישראל, אבל בחו"ל אינו קדוש להקרבה, וקדושתו אינה אלא לעניין זה, שיאכל לבעלים במומו, ואסור בגיזה ועבודה.

מעשר בהמה נוהג בכל מצב

בפני הבית ושלא בפני הבית

מעיקר הדין מעשר בהמה נוהג בכל מצב בין בזמן שהבית קיים וניתן להקריבו ובין לאחר החורבן שאי אפשר להקריבו וכשהוא תם יש להמתין לו עד שיפול בו מום.

אולם לאחר החורבן תיקנו חכמים, שלא יעשרו את הבהמות, [ומאחר שלא יעשרום, אין כאן מעשר בהמה, וכל הבהמות חולין], **ולהלן יתבאר בעזה"י, מה הסיבה לתקנה הזו.**

מתחילה אמרו, שהסיבה לתקנה זו, שלא לעשר את הבהמות, היא, שמא יכניסו לתוך הבהמות המתעשרות, בהמות שאינן ראויות להקרבה, כגון יתום, [שמתה אמו בשעת לידתו שהוא פסול להקרבה], **ובהמות שאינן ראויות להקרבה אינן נכנסות להתעשר, וכדי שלא יארע הדבר הזה, תיקנו, שלא יעשרו כלל.**

אולם דחו זאת, כי אם זאת הסיבה, לא היו צריכים לבטל מעשר בהמה לגמרי, ודי היה להכריז, ולהודיע לכל, שיתום, [וכל הפסולים להקרבה], אינם נכנסים להתעשר. [שאם לא די בהכרזה, גם בזמן שבית המקדש קיים היה צריך לבטל את המעשר, שמא יכניסו בהמות פסולות להתעשר, ומתוך כך שלא חששו בזמן הבית לדבר זה, על כרחך, די בכך שיוודיעו לכל, אלו בהמות אינן מתעשרות, ושוב אין לחוש לכלום].

ולמסקנה אמר רבא, שהסיבה שתיקנו חכמים שלא לעשר את הבהמות היא, כי המעשר קדוש להקרבה, ומאחר שאין בית מקדש, אי אפשר להקריבו, וצריך להשהותו עד שיפול בו מום, וכל אותו זמן, אסור הוא בגיזה ועבודה, ולפיכך, יש לחוש, שבתוך כך שישוהו אותו, יבואו בו לידי תקלה, בגיזה ועבודה, או ישחטוהו בלא מום.

ואין לתקן את הדבר באופן אחר, והוא, שיטיל מום בכל העדר קודם שמעשר אותו, [שאז עדיין לא נתקדשו הבהמות שיהיו מעשר, ואין איסור להטיל בבהמות מום], **ואחר כך, כשיעשר, יהא המעשר בעל מום, שמותר לשוחטו מיד, ואין צריך להשהותו.** [שכעין זו התקנה, אמרו לעשות בבכור, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

והסיבה שאין לתקן זאת, כי מהרה יבנה בית המקדש, ואם כל אחד יטיל מום בכל עדרו, יהיו רוב הבהמות בעלי מום, שכן, אף שבהמות קנויות אינן טעונות מעשר, ואם כן, בהן לא יהא צריך להטיל מום, מכל מקום גם בהם יש הרבה מומים שנולדו בהן מעצמם, ואם כן, מאחר שכל הנולדים אצלו יהיו בעלי מומים, וגם הרבה מהקנויים יהיו בעלי מומים, יהיו מעט בהמות תמימות הראויות להקרבה, ואין לעשות תקנה כזו, שכשיבנה בית המקדש היא תהא קלקלה, שלא יהיו בהמות מצויות להקרבה.

ואין לתקן את הדבר, על ידי הטלת מום רק בבהמה שתצא עשירית, כי לא יוכל לדעת מי תצא עשירית.

ולכוון בהמה זו שנפל בה מום, שתצא עשירית, אינו רשאי, שנאמר, "לא יִבְקַר בֵּין טוֹב לְרַע", כלומר, לא הוא יוציא את העשירי כפי שירצה, אלא מי שיצא מעצמו, הוא יהיה למעשר.

דברים נוספים שתקנו משום תקלה

נתבאר, שבזמן הזה, שאי אפשר להקריב קרבנות, אין לעשר בהמות, כי אם יתקדשו

בקדושת מעשר, יש לחוש שמא בתוך כך שישהה

אותו, יבוא בהן לידי תקלה.

ומבואר בברייתא שמהטעם הזה **בזמן שאין בית מקדש, אין מקדישים**, שום דבר להקדש, ואין **מחרימים** שום [לבדק הבית], ואין **מעריכים**, כי אי אפשר לתת דברים אלו לבית המקדש, ואם יהיו קדושים, עלולים להיכשל בהם, על ידי שיהנו מהם וימעלו.

ומי שעבר ועשה זאת, קונסים אותו באופנים הבאים:

א. בהמה – תעקר. כלומר נועל את הדלת בפניה, והיא מתה מאיליה ברעב.

ב. פירות כסות וכלים – ירקבו. כלומר יניחם במקום שלא יוכלו להיכשל בהם, ויהיו שם עד שירקבו.

ג. מעות וכלי מתכות – ישליך לים המלח.

ד. וקרקעות [שאי אפשר לכלותם] – עשו להם תקנה, לפדותם בארבעה זוזים, ולהשליך המעות, [ויתכן שאם הקדיש מטלטלים אגב קרקע, התקנה מועילה גם למטלטלים הללו]. [כן מבואר במסכת עבודה זרה]. ובתוס' כאן מבואר שמקרקעי של חוצה לארץ דינם כמטלטלים.

למה לא חששו לתקלה בבכור

לעיל נתבאר, שאין להקדיש בזמן הזה, דבר שאי אפשר להקריבו, או לתת אותו להקדש, שמא יבואו בו לידי תקלה.

ואף על פי כן, לעניין בכור, **לא אמרו** חכמים **שימכור את אמו**, [או חלק ממנה, כגון אוזנה], **קודם לידתו, כדי שבכך לא יתקדש**, ולא יבואו לידי תקלה בקדשים.

כי לבכור ניתן לעשות תקנה אחרת, שהיא טובה יותר, והיא, על פי דברי רב יהודה, **לעשות בו מום קודם שנולד, כדי שכשייולד ויתקדש להיות בכור, כבר יהיה בעל מום**, שמותר לשוחטו במדינה, וישחטוהו מיד, ולא ישהוהו, ולא יבואו בו לידי תקלה.

ותקנה זו, של הטלת מום בבכור קודם שייוולד, עדיפה על התקנה שימכרו את אמו ולא יתקדש כלל. כי כשימכרו את אמו, הכהן מפסיד את הבכור הראוי להיות לו, וכשיטילו בבכור מום, הכהן יקבל את הבכור.

מעשר בהמה נוהג בחולין ואינו נוהג במקדשים

דין פשוט הוא, שאין אדם צריך לעשר בהמות שהקדיש לקרבנות שהם קדשי קדשים, [כגון עולה וחטאת ואשם], או בהמות שהקדיש לבדק הבית, **כי כל אלו ממון גבוה הם**, ואינם של המקדיש, ואין אדם צריך לעשר אלא את **בהמותיו**.

ולדעת חכמים, כן הדין פשוט, שאין אדם צריך לעשר בהמות שהקדיש לקרבנות שהם קדשים קלים, כגון שלמים, כי לדעת חכמים גם קדשים קלים **ממון גבוה הם** ואינם של המקדיש.

אולם לדעת רבי יוסי הגלילי, קדשים קלים נחשבים כממון בעלים, [ולכן לדעתו, מי שהפקיד אצלו חבירו בהמת שלמים, וכפר בו לומר לא הפקדת אצלי כלום, ונשבע לו לשקר, והודה, משלם קרן וחומש ואשם, כדין מי שכפר בממון חבירו, ונשבע על שקר, שנאמר בעניין שבועת הפיקדון, "נִפֶּשׂ פִּי תִּחָטָא וּמַעֲלָה מֵעַל בְּהִ' וְכַחַשׁ בְּעִמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשּׁוּמַת יָד אוֹ בְּגִזַּל אוֹ עֲשָׂק אֶת עִמִּיתוֹ", לרבות קדשים קלים, שמעילת הכופר היא גם בה', ומכל מקום יש ללמוד מכאן, שקדשים קלים נידונים כממון בעלים], **ואם כן היה מקום לומר, מאחר שקדשים קלים נחשבים כממונו של אדם, יהא חייב לעשר אותם**, כמו שחייב לעשר את שאר בהמותיו.

אולם באמת, גם רבי יוסי הגלילי מודה, שאין אדם חייב לעשר קדשים קלים שלו, כי נאמר בעניין מעשר בהמה, "יְהִיָּה קִדְּשִׁי", ללמד, שאין מתעשר אלא זה שמעתה נעשה קדוש, ולא זה שהוא כבר קדוש.

והסיבה שנצרך הכתוב הזה, ללמד, שקדשים קלים אינם מתעשרים, אף שכבר למדנו בברייתא, שאין קדושה חלה על קדושה, ואף לא חמורה על קלה, [שכן מבואר בברייתא, שדבר שקדוש קדושת מזבח, אינו מתקדש להיות לבדק הבית, ודבר שקדוש קדושת בדק הבית, אינו מתקדש להיות למזבח], מכל מקום היה מקום לחלק בין זה לזה, כי יתכן, שדווקא בהמה שלא היתה עומדת לשום קדושה, ונתקדשה קדושה מסוימת, מעתה לא תתקדש קדושה אחרת, אבל בהמה שהיתה עומדת להתעשר, אף שהקדימו והקדישו אותה לשלמים, לא יפקע ממנה חיובה למעשר, ותתעשר, ולכן נצרך הכתוב "יְהִיָּה קִדְּשִׁי", ללמד, שמאחר שהקדישו את הבהמה לאיזו קדושה, שוב אין מכניסים אותה להתעשר.

ונפקא מינה ממה שקדושת מעשר אינה חלה על קדשים קלים כשלמים, שאפילו אם יעשרוה, לא תהא מעשר, ולא יהיו בה שתי חומרות שיש במעשר ואין בשלמים כגון, (א) לא ימכר, (ב) ולא יגאל, [כלומר אין לו פדיון].

להקדיש קדשי מזבח לבדק הבית הקדש עילוי

לעיל נתבאר, שאין קדושה חלה על קדושה, ולכן אין אדם מקדיש קדשי מזבח לבדק הבית.

אולם מאחר שלכל אדם יש בקדשי מזבח שלו טובת הנאה, שיכול ליטול סלע מישראל אחר, על מנת שיתן את קדשיו לכהן שהוא קרובו של אותו ישראל, זכות זו של טובת הנאה, יכול להקדיש לבדק הבית מקדשי מזבח שלו.

דפים נ"ג - נ"ד

דברים שאינם מצטרפים למעשר דגן

א. חדש וישן.

בעניין חיוב תרומות ומעשרות מתבואת הארץ, נאמר, "עֵשֶׂר תִּעְשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה", ללמד, שתבואה של כל שנה מתעשרת בפני עצמה, ואין מפרישים תרומות ומעשרות של תבואת שנה אחת, על תבואה של שנה אחרת.

ב. שני מינים.

בעניין חיוב תרומות ומעשרות מתבואת הארץ נאמר, "כֹּל חֶלֶב יִצְהָר [=שמן זית] וְכֹל חֶלֶב תִּירוֹשׁ [=יין ענבים] וְדָגָן [=חטים ושעורים] רְאֵשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַה' לְךָ נִתְּתִים", ומתוך שנאמר "חֶלֶב" בפני עצמו על "יִצְהָר", ו"חֶלֶב" בפני עצמו על "תִּירוֹשׁ וְדָגָן", יש ללמוד, שיש לתת ליצהר תרומות ומעשרות בפני עצמו, ולא לתת עליו תרומות ומעשרות ממין אחר כתירוש ודגן.

ומאחר שלמדנו, שאין לתת ליצהר מעשרות ממין אחר כתירוש ודגן, יש ללמוד בקל וחומר, שגם לתירוש ודגן אין לתת תרומות ומעשרות ממין על שאינו מינו, שכן יצהר אינו חלוק משאר מינים לעניין כלאים, שהרי הזורע יצהר ותירוש או יצהר ודגן אינו עובר באיסור כלאים בשום אופן, ואף על פי כן אין לעשר תירוש, לא מיצהר, ולא מדגן, ואם כן קל וחומר לתירוש ודגן, שיש בהם כלאים, שיי"א שהזורע תירוש ודגן בפני עצמו לוקה משום כלאים, וכן הזורע שני מיני דגן עובר באיסור כלאים. ולדברי רבי יאשיה אמנם בזריעה זו לבד אין איסור, אבל יש בה איסור על ידי דבר אחר, כלומר, לדעתו אין איסור כלאים אלא כשזורע חטה שעורה וחרצן יחד, ואם כן, הזורע תירוש ודגן ודבר אחר שהוא מין אחר של דגן, לוקה משום כלאים, וכן הזורע שני מיני דגן ודבר אחר שהוא תירוש, לוקה משום כלאים, ואם כן, תירוש ודגן חמורים בחלוקתם זה מזה, מיצהר, שאינו חלוק מהם לעניין כלאים, שאין בו עימהם שום איסור כלאים, אף לא כשזורע עימהם דבר אחר. ואם ליצהר יש לתת תרומות ומעשרות רק ממין עצמו כל שכן לתירוש ודגן שיש לתת לכל מין מהם תרומות ומעשרות רק ממין עצמו.

- ולדעת אב"י ורבי אילעא, מהכתוב "וְדָגָן" היה מקום לומר, שאף שלמדנו מקל וחומר, שאין לתת תרומות ממין על שאינו מינו, מכל מקום כל מיני דגן שנזכרו כאן יחד, נחשבים כמין אחד, ותורמים ממין על שאינו מינו, כגון מחטים על שעורים, אלא שבאמת אין הדין כן, כי נאמר בכתוב "רְאֵשִׁיתָם", כלומר ראשית לכל אחד בפני עצמו, ולכן יש לתת גם לכל מין ממיני דגן תרומה בפני עצמו.

- אבל לדעת רבא, לא היה מקום ללמוד מהכתוב, "וְדָגָן", שכל מיני דגן נחשבים כמין אחד, אלא אם כן נכתב הכתוב הזה, ללמד רק דבר זה, אבל באמת הכתוב "וְדָגָן", נצרך ללמד דבר אחר, והוא, שמיני דגן בכלל חיוב תרומות ומעשרות כתירוש ויצהר, אבל שאר מינים אינם בכלל חיוב תרומות ומעשרות, ומאחר שלכך נצרך הכתוב, לא בא ללמד שכל מיני דגן נחשבים כמין אחד, ואם כן יש ללמוד מהקל וחומר הנ"ל, שכל מיני דגן דינם כיצהר, שאין תורמים ממין על שאינו מינו.

ומאחר שלמדנו, שכל מיני התבואה שחייבים בתרומות ומעשרות מהתורה, אין תורמים ממין על שאינו מינו, מעתה, הוא הדין לשאר מיני תבואה, שאינם חייבים בתרומות ומעשרות מהתורה אלא מדברי חכמים בלבד, שאין תורמים ממין על שאינו מינו, שכן כל מה שתקנו חכמים, תקנו כעין מה שנאמר בתורה, [=כל דתקינו רבנן כעין דאורייתא תקינו].

דברים שמצטרפים למעשר בהמה

ודברים שאינם מצטרפים למעשר בהמה

☞ תחילה נכתוב, אלו דברים מצטרפים יחד למעשר בהמה, ואלו אינם מצטרפים, ולאחר מכן נבאר בעזה"י, מניין דינים אלו למדים.

א. חדש וישן – אינם מצטרפים. כלומר, וולדות של כל שנה מתעשרים בפני עצמם, ואין מעשרים יחד וולדות של שתי שנים. [ובדף נ"ז יתבאר בעזה"י מתי מתחילה שנה לעניין מעשר בהמה].

ב. בקר וצאן – אינם מצטרפים.

ג. כבשים ועזים – מצטרפים.

☞ ועתה נבוא לבאר מניין הדינים הללו למדים, ונאמרו בזה בגמרא כמה ביאורים.

א. מקור הדינים הללו, כפי המבואר בתחילת הסוגיה בסוף דף נ"ג.

בתחילת הסוגיה מבואר, שמצד אחד נאמר הכתוב "וְכֹל מֵעֵשֶׂר בְּקָר וְצֹאֵן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֹשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'", ויש ללמוד ממנו, שכל מיני צאן נחשבים כמין אחד, ומעשרים מזה על זה,

ובכלל זה, (א) כבשים ועזים, (ב) חדשים וישנים. ומצד שני, נאמר בעניין מעשר תבואה, "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרַעַד הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה", ומתוך שנאמר "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר", משמע שהכתוב מדבר בשתי מעשרות, כלומר מעשר תבואה ומעשר בהמה, ואם כן הוקשו זה לזה, ויש ללמוד מההיקש, שדינם שווה, ואם כן, כשם שמעשר תבואה אין מעשרים (א) לא מחדש על ישן, (ב) ולא ממין על שאינו מינו, כך מעשר בהמה אין מעשרים, (א) לא מחדש על ישן, (ב) ולא ממין על שאינו מינו.

ומאחר שמצד אחד יש ללמוד שלעניין מעשר בהמה, (א) כבשים ועזים, (ב) חדשים וישנים, מצטרפים, ומצד שני יש ללמוד, שאין מצטרפים (א) לא כבשים ועזים, (ב) ולא חדשים וישנים, על כרחך, כתוב אחד מלמד על אחד מהדברים שמצטרפים, וכתוב שני מלמד על אחד מהדברים שאינם מצטרפים.

ולדברי רבא, מאחר שבהיקש המלמד על דבר שאינו מצטרף, נאמר, "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרַעַד הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה", שמכאן למדו, שלעניין מעשר תבואה, חדש וישן אינם מצטרפים, יש ללמוד, שלא נאמר ההיקש למעשר בהמה, אלא לעניין זה שאין לצרף חדש וישן, ואם כן, הכתוב "וְצֹאֵן", המלמד שכל מיני צאן מצטרפים, נאמר לעניין צירוף כבשים ועזים, והיקש "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר", המלמד שאינם מצטרפים, נאמר לעניין שאין לצרף חדש וישן.

ב. מקור הדינים הללו, כפי המבואר בסוף הסוגיה בדף נ"ד.

דין זה שבקר וצאן אינם מצטרפים למעשר בהמה – לדעת אביי, וכן לדעת רבא ללשון ראשון, דין זה למד מהכתוב "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאֵן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה", שמשמע ממנו, מעשר בפני עצמו לבקר "מַעֲשֵׂר בְּקָר", ומעשר בפני עצמו לצאן "וְצֹאֵן ... הָעֶשְׂרִי". **ולדעת רבא ללשון שני, דין זה למד מהכתוב "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר", המקיש מעשר בהמה למעשר תבואה, שיש ללמוד מהיקש זה, שכשם שבתבואה אין מעשרים ממין זה על חבירו, כך במעשר בהמה אין מעשרים ממין על חבירו, [חוץ ממינים שנתפרש בהם שמעשרים מזה על זה כדלקמן]. [לעיל נתבאר שלדעת רבא אין ללמוד מהיקש זה אלא דין חדש וישן ולא דין מין על חבירו ולפי זה חזר בו רבא ממה שאמר לעיל ובטלו הדברים המבוארים בתחילת הסוגיה. וי"א שלא בטלו אותם דברים אלא אחד מהביאורים אמרו רבא, ואת האחר לא רבא אמרו אלא רב פפא].**

דין זה שכבשים ועזים מצטרפים למעשר בהמה – לדעת אביי, דין זה למד מהכתוב "וְצֹאֵן", שמתוך כך שנוכר כל הצאן יחד, הרי זה מלמד שלעניין מעשר בהמה, כל מיני צאן נחשבים כמין אחד, ולכן ניתן לעשר יחד כבשים ועזים. אולם לדעת רבא, ממשמעות הכתוב "וְצֹאֵן", עדיין לא היינו למדים, שכל מיני צאן נחשבים כמין אחד, אבל יש ללמוד זאת ממה שנאמר בכתוב "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאֵן ...", שכן, אם אין שום מינים מצטרפים יחד למעשר בהמה, די היה לכתוב "וכל מעשר בהמה ...", כלומר שיש חיוב מעשר בהמה, בלא לפרט כלל בקר וצאן, וכבר היינו למדים בקל וחומר, שאין שני מינים מצטרפים, [שכן חדש וישן, כלומר מין אחד משתי שנים, אף שאינם כלאים זה בזה, אינם מצטרפים למעשר, וכל שכן לשני מינים, שהם אסורים זה בזה משום כלאים, שלא יצטרפו למעשר בהמה], ומתוך כך שנאמר "בְּקָר וְצֹאֵן", לחלק בין בקר לצאן, יש ללמוד, שדווקא שני אלו חלוקים זה מזה למעשר, אבל כל בקר מצטרף למעשר, וכל צאן מצטרף למעשר, ומכאן שכבשים ועזים שהם מיני צאן, מצטרפים למעשר.

ודין זה שחדש וישן אינם מצטרפים למעשר בהמה – לא נתבאר בסוף הסוגיה מניין הוא למד, אבל מסתבר שזה למד כבתחילת הסוגיה, מההיקש "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר".